

Módszertani füzet

A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére és kezelésére

2004.

Készítette:

dr. Katonáné dr. Pehr Erika

főosztályvezető-helyettes, ESZCSM Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztály

Készült

dr. Herczog Mária (tudományos főmunkatárs, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet) és

Révész Magda (intézményvezető, FIÓKA Gyermek- és Ifjúságvédelmi Szolgálat) szakértői anyagának, illetve

Mentuszné dr. Terék Irén (gyámhivatal-vezető, Heves Megyei Közigazgatási Hivatal Gyámhivatal) részanyagainak felhasználásával

Felelős kiadó:

Gáspár Károly

főosztályvezető, ESZCSM Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztály

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
I. Alapvető fogalmak meghatározása	7
1.) A gyermekbántalmazás és a gyermek veszélyeztetettségének kapcsolata .	7
2.) A gyermekbántalmazás és a családon belüli erőszak kapcsolata.....	10
II. Hatályos gyermekvédelmi jogszabályi rendelkezések a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére és kezelésére	12
1.) A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak kötelezettsége.....	12
2. A gyermekjóléti szolgálat feladata.....	14
2.1.) Általános feladatok	14
2.2.) Feladatok bántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén	14
o fizikai elhanyagolás	15
o fizikai bántalmazás.....	16
o lelki elhanyagolás.....	16
o lelki bántalmazás	17
o szexuális bántalmazás.....	17
3. A jegyzői gyámhatóság és a városi gyámhivatal feladata	19
3.1.) A jegyzői gyámhatóság feladata	20
3.2.) A városi gyámhivatal feladata:.....	20
4. A jegyzői gyámhatóság és a városi gyámhivatal döntései.....	21
4.1.) Védelembe vétel	21
4.2.) Ideiglenes hatályú elhelyezés.....	22
4.3.) Nevelésbe vétel.....	24
5. A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények és szabálysértések	25
5.1) A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi. IV. törvény alapján.....	25
5.2). A gyermekek sérelmére elkövetett egyes szabálysértések a Szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény alapján:.....	26
Összegzés.....	27
1. számú melléklet.....	28
<i>A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak feladatai.....</i>	<i>28</i>
1.) Gyermekegészségügyi szolgáltatók	28
2.) Rendőrség.....	29
3.) Közoktatás.....	31
2. számú melléklet.....	33
<i>A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények.....</i>	<i>33</i>
Testi sértés	33
Gondozás elmulasztása.....	34
Kényszerítés	34
Emberkereskedelem.....	35

Rágalmazás	37
Becsületsértés	38
Családi állás megváltoztatása	38
Kiskorú elhelyezésének megváltoztatása	40
Kiskorú veszélyeztetése	41
Tartás elmulasztása.....	45
Erőszakos közösülés	45
Szemérem elleni erőszak	47
Megrontás	48
Vérfertőzés.....	49
Üzletszerű kéjelgés elősegítése	50
Kitartottság	51
Szeméremsértés.....	52
3. számú melléklet.....	53
<i>A gyermek sérelmére elkövetett egyes szabálysértések.....</i>	<i>53</i>
Becsületsértés	53
Gyermekkel koldulás	53
Veszélyes fenyegetés	54
4. számú melléklet.....	55
<i>A szülői felügyeleti jog megszüntetése.....</i>	<i>55</i>

Bevezetés

A gyermekek helyzete az évszázadok során sokat változott, bántalmazásukat sokáig természetesnek, a nevelés eszközeinek tekintették. A testi fenyegetés vonatkozásában nagyon eltérőek az álláspontok. Míg számos európai országban teljes tilalom van, addig Magyarországon a gyermekek bántalmazása a szülő számára nem tiltott mindaddig, amíg nevelési célzatú és a bírói gyakorlatnak megfelelő mértéket nem haladja meg. Ez sajnos tág lehetőségeket biztosít a fegyelmező számára és ez sok esetben a gyermek fejlődését, személyiségét veszélyezteti.

A gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának kérdése az utóbbi évtizedekben előtérbe került. Az elmúlt időszakban megszorodott a gyermekekkel kapcsolatban történt elhanyagolással, illetve elkövetett erőszakos cselekményekkel kapcsolatos információk száma. Minden esetben felvetődött a megelőzés lehetőségének, a felismerés és felelősség megállapításának szükségessége, illetve a gyermekvédelmi szervek és a gyermekvédelemmel kapcsolatban álló egyéb szervezetek, intézmények szerepének tisztázása.

A gyermekbántalmazás, elhanyagolás nem személyes ügy, hanem közügy, amely Magyarországon is nagyon sok családot, és gyermeket érint. Aktualitását az is adja, hogy az Országgyűlés elfogadta a **családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló Nemzeti Stratégia kialakításáról szóló Országgyűlési határozatot (45/2003. (IV.26.) OGY. hat.)**, amely arra kéri fel többek között a Kormányt, hogy alkossa meg azokat a protokollokat, amelyeket az eljáró szervek és személyek alkalmazni kötelesek a családon belüli erőszak esetében.

Az Országgyűlés elfogadta továbbá a **társadalmi bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiáját is (115/2003. (X.28.) OGY. hat.)**, amely a családon belüli erőszak megelőzése mellett olyan területeket is kiemel, mint a gyermek és fiatalkori bűnözés csökkentése, a városok biztonságának fokozása, a bűnismétlés, illetve az áldozattá válás megelőzése, az együttműködő szakemberek speciális felkészítése, továbbképzése. A prioritások széleskörű ágazati együttműködést igényelnek.

A nemzetközi dokumentumok a családon belüli erőszakot az emberi jogok durva megsértésének tekintik. Az európai jogrend figyelembevételével hatékony és komplex problémakezelést kell biztosítanunk, amelyre számos nemzetközi egyezmény is kötelez bennünket. Ezek között kell megemlíteni a New York-ban, 1989. november 20-án elfogadott, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményt, amit az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdettetett ki az Országgyűlés.

Az Európa Tanács számos ajánlása is fontosnak tartja, hogy megváltozzon a társadalom szemlélete, **mindenki utasítsa el az erőszakot a családban és a**

társadalmi gyakorlatban. Javasolja többek között a tagországoknak, hogy vizsgálják felül a gyermekfegyelmzési szabályokat, és korlátozzák vagy teljesen tiltsák meg a testi fenytést. Az ajánlások többek között a kiskorúak rossz bánásmóddal szembeni védelméről (1969), a gyermekek elhanyagolással szembeni védelméről (1979), a családon belüli erőszakról (1985), a kiskorúak erőszaktól való védelméről (1990) szólnak. Ez is jelzi a probléma komplexitását.

A gyermekek elleni erőszak kezelésére vonatkozó szakmai eljárások és a szervezetek közötti együttműködések megszakíthatják az erőszak generációs „körforgását”, átörökítését. Tudatosítani kell a társadalomban mindenki felé, hogy a családon belüli erőszak, illetve a gyermekek elleni erőszak nem elfogadott, hanem tiltott módja a családi konfliktusok megoldásának. Mindenkinek – nem csak a szakembereknek – van felelőssége és lehetősége, hogy tegyen a gyerekek elleni erőszak ügyében valamit.

Mindezek alapján indokoltnak tartjuk e kérdéskör áttekintését a feladat és felelősség, valamint a kompetenciahatárok vizsgálata szempontjából, figyelemmel a jelenlegi jogszabályi rendelkezések adta lehetőségekre és határookra, elsősorban a családban élő gyermekekkel kapcsolatos bántalmazás oldaláról.

Jelen módszertani füzet azon szakemberek számára szolgálhat segítségül, akik a gyermekvédelem alapellátási és hatósági intézményrendszerét és döntési folyamatait ismerik. Ezért a módszertani füzet áttekinti, hogy a gyermekjóléti alapellátási rendszerben és a gyámügyi igazgatásban kinek milyen feladata van abban az esetben, ha gyermekbántalmazással, elhanyagolással kapcsolatos eset jut tudomására, illetve milyen tevékenység vezethet a megelőzéshez.

I. Alapvető fogalmak meghatározása

1.) A gyermekbántalmazás és a gyermek veszélyeztetettségének kapcsolata

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI.tv. (továbbiakban: Gyermekvédelmi törvény) 5.§.-a szerint a **veszélyeztetettség** olyan - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult - állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza”.

A gyermekbántalmazás a gyermek veszélyeztetettségének egyik megnyilvánulási formája, de a gyermek veszélyeztetettsége bántalmazás nélkül is megvalósulhat, így például a gyermek magatartása, a szülő egészségi állapota, anyagi körülménye, életvitele lehet veszélyeztető körülmény anélkül, hogy ez a gyermek bántalmazását is jelentené.

A **gyermek bántalmazása** alatt azt értjük, ha valaki(k) sérülést okoz(nak) a gyermeknek, vagy a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt, történést szándékosan nem akadályozza(ák) meg. Ez a gyermek további életére kiható, jelentős mértékű sérülés lehet testi, érzelmi, erkölcsi, szellemi, egészségügyi jellegű, illetve a gyermek méltóságát sértő, személyiségfejlődését károsan befolyásoló. A gyermekeket érheti bántalmazás családon belül, intézményi keretek között vagy - ritkább esetben - lehetnek idegen személy által okozott bántalmazás szenvedő alanyai is.

A magyar jogrendszerben nincs pontos meghatározás arra vonatkozóan, milyen eset minősül gyermekbántalmazásnak, elhanyagolásnak, a szakemberek között is vita van e tekintetben. A **WHO definícióját tartjuk elfogadhatónak:**

„**A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód)** magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmódot, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

A gyermek bántalmazása és/vagy elhanyagolása (rossz bánásmód) lehet fizikai, érzelmi, szexuális és egyéb jellegű, és megvalósulhat aktív (cselekvő) és passzív (elhanyagoló) magatartással, a gyermeket rossz bánásmód érheti családon belül, illetve családon kívül.

Elhanyagolást jelent, ha a szülő vagy a gondviselő rendszeresen elmulasztja a gyermek alapvető szükségleteinek kielégítését, védelmét, felügyeletét, amely súlyos ártalmat okoz, vagy ennek veszélyével fenyeget bármelyik területen:

egészség, oktatás, érzelmi fejlődés, táplálkozás, lakhatás és biztonságos körülmények, amely veszélyt jelent, vagy nagy valószínűséggel jelenthet a gyermek egészségi állapotára, mentális, lelki és spirituális, erkölcsi és szociális fejlődésére. Figyelembe kell venni ennek megítélésénél, hogy milyen mértékben adottak a feltételek a család rendelkezésére álló erőforrásai tekintetében.

Itt kell megemlíteni a nevelési elhanyagolást, amely az iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolását, vagy a rendelkezésre álló és javasolt speciális képzési, fejlesztési, egészségügyi szolgálatok igénybevételének elmulasztását jelenti.

Érzelmi elhanyagolást jelent az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben.

Fizikai elhanyagolást jelent az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése.

A gyermekbántalmazás azt jelenti, ha valaki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt - bár tud róla, vagy szemtanúja - nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.

Fizikai bántalmazás az a szándékos cselekedet, vagy gondatlanság (így különösen ütés, rázás, mérgezés, égés, fulladás, közlekedési baleset, stb.), amely a gyerek fizikai sérüléséhez, halálához vezet vagy vezethet, és amely a szülő, vagy más olyan, gondozási-nevelési feladatot gyakorló személy felelősségi körébe tartozik, akiben a gyerek bíz, illetve akivel alá-fölérendeltségi viszonyban van. A fizikai bántalmazás lehet egyszeri és lehet ismételt esemény.

Az érzelmi bántalmazás azt a rendszeres, hosszú időn át tartó érzelmi rossz bánásmódot jelenti, amely súlyos, és tartósan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére. Ez magában foglalhatja annak közvetítését a gyermek felé, hogy értéktelen, el nem fogadott, nem szeretett, és csak akkor és annyiban elfogadható, amennyiben valaki másnak a szükségleteihez és igényeihez igazodik. Ugyancsak tartalmazhat a gyerek korának és fejlettségének meg nem felelő elvárásokat, olyan helyzeteket, amelyekben a gyermek fél, továbbá fenyegetett, veszélynek kitéve, vagy kizsákmányolt, illetve megvesztegetett. Az érzelmi bántalmazás mindezen komponenseket magában foglalhatja, de egymagában is jelentkezik.

Magában foglalja továbbá azon szándékos cselekedeteket, amelyek eredményeképpen nem biztosított a gyermek fejlődésének megfelelő támogató környezet, beleértve az elsődleges gondozó személy (a gyermek kötődése szerint) elérhetőségét, jelenlétét, vagy olyan cselekedeteket, amelyek hátráltatják a gyermek egészséges érzelmi fejlődését. A gyermeknek támogató környezetre van szüksége ahhoz, hogy teljesen kifejlődhessen valamennyi érzelmi és szociális készsége összhangban saját személyiségével és azzal a társadalmi közeggel, amelyben él. Az érzelmileg bántalmazó magatartás elemei lehetnek a mozgás korlátozása, lekicsinylés, bűnbakká tétel, fenyegetés, visszaautasítás, elutasítás, ijesztgetés, diszkrimináció, rettegésben tartás vagy más erőszakos (nem fizikai) módszerű nevelés.

Szexuális bántalmazás a gyermek bevonását jelenti olyan szexuális aktivitásba, amelyet a gyermek nem képes megérteni, felfogni, amelyhez nem tudhatja az érdemi beleegyezését adni, vagy amelyre a gyermek koránál, fejlettségi állapotánál fogva nem érett, továbbá amelyet tilt az adott társadalom/közösség jog- és szokásrendje, illetve az adott környezetben elfogadott tabuk. A szexuális visszaélés létrejöhet felnőtt és gyermek, vagy olyan korú gyermek és gyermek között, ahol a kapcsolat a kor és fejlettség okán, a kapcsolat felelősségén, bizalmon vagy hatalmi helyzeten alapszik, és a tevékenység e személy szükségleteinek kielégítését, vagy megelégedettségét szolgálja.

Ez magában foglalhatja, de nem feltétlenül korlátozódik:

- egy gyermek kényszerítése, vagy készítése bármilyen törvénytelen szexuális aktivitásra,
- a gyermek kizsákmányolása gyermek prostitúció, vagy más jogellenes szexuális aktivitás formájában,
- a gyermek felhasználása és kizsákmányolása pornográf anyagok, vagy előadások, megnyilvánulások formájában.

A gyermek bántalmazása és/vagy elhanyagolása (rossz bánásmód) **különleges esetei** között kell megemlíteni a **méhmagzatot** károsító magatartást, amikor a várandós anya – az erről való felvilágosítás ellenére - életmódjával magzata egészségét veszélyezteti, - így elsősorban a terhesség alatti drog és alkoholfogyasztás, a mértéktelen dohányzás, a prostitúció tartozhat ide.

Ebbe a csoportba sorolandó az **újszülött sérelmére elkövetett emberölés, „újszülöttgyilkosság”**, amikor az anya (általában titkolt terhességet követően) közvetlenül a szülés után, illetve néhány órán belül az újszülött halálát okozza tevőlegesen, vagy magárahagyással.

Különleges ellátást és kezelést igényel, ha **gyermek bántalmaz gyermeket**. Ezekben az esetekben egy gyermeket egy másik gyermek, vagy gyermekek csoportja a konfliktusok szokásos kezelésén túl - ismételten - fizikailag, lelkileg bántalmaz, vagy szexuálisan molesztál. A probléma kezelésénél igen fontos, hogy az áldozat és az elkövető egyaránt kapjon megfelelő segítséget.

Ide kell sorolnunk még a gyermekek védelmére, gondozására, ellátására létrehozott **ellátórendszeren belüli** rossz bánásmódot (például oktatásban, egészségügyben, gyermekvédelmi ellátásban), amikor a gyermekek védelmét

szolgáló tevékenység, vagy rendszer nem létezik, illetve diszfunkcionálisan működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás és/vagy elhanyagolás (rossz bánásmód) megelőzésének elmulasztásához, késedelmes elhárításához, vagy be nem avatkozásával a folyamatos károsodáshoz.

Nincsenek meghatározva olyan egyértelmű kritériumok, amelyekre támaszkodni lehet annak megítélésében, hogy mi minősül jelentős mértékű, vagy nagyon súlyos sérülésnek. A nem megfelelő, rossz bánásmód súlyosságának vizsgálatakor figyelembe vehető a fizikai károkozás foka és mértéke, a bántalmazás és hanyag bánásmód időtartama és gyakorisága, az előre megfontoltság mértéke, a fenyegetés, kényszerítés, szokatlan elemek megjelenése a gyermek szexuális bántalmazásával kapcsolatosan. Néha egyetlen traumát okozó esemény is jelentős kárt okozhat, például fizikai támadás, fojtogatás, vagy mérgezés. Gyakrabban előfordul, hogy több károsító esemény következtében keletkezik jelentős mértékű sérülés. Ezek az események megzavarják, megváltoztatják vagy lerombolják a gyermek fizikai és/vagy pszichés fejlődését.

2.) A gyermekbántalmazás és a családon belüli erőszak kapcsolata

A gyermekbántalmazás megvalósulhat családon belül és attól függetlenül is. A családon belüli erőszak egyben gyermekbántalmazásnak is minősül, ha a családtagok közötti erőszakos történéseknek közvetve vagy közvetlenül a családban élő gyermek is szenvedő alanya.

A családon belüli erőszak számos különböző módon fejti ki hatását. Veszélyt jelenthet a még meg sem született gyermekre is, mivel a várandós anyákat érő támadások igen gyakori formája a fizikai ütés, vagy rügás, és ezzel a sérülés veszélye áll fenn mind az anya, mind a magzat esetében; a káros hatás ugyanakkor lehet érzelmi jellegű is.

A **családon belüli erőszak** esetében a jövőben alkalmazható távoltartás jogintézményéről szóló törvényjavaslat a családon belüli erőszak fogalmát a hagyományos hozzátartozói kapcsolatnál szélesebben értelmezi: kiterjeszti a jelenleg, vagy korábban fennálló élettársi, gyámsági, gondnoksági, partneri viszonyokra. A törvényjavaslat új eleme a partneri kapcsolat meghatározása, mely a rendszeresen vagy időközönként egy háztartásban élők viszonyát jelenti. A széleskörű értelmezés azért is szükséges, mert a jelenség minden függőségen alapuló helyzetben előfordulhat, és csak a kiszolgáltatottság megszüntetésével védekezhetünk ellene sikeresen. Ezért további kiterjesztést tartottak szükségesnek, a korábbi, elsősorban nők ellen irányuló (társadalmi nemű problémaként értelmezett) erőszakon túlmenően e körbe vonja a gyermekeket, időseket, fogyatékkal élőket, és más kiszolgáltatottakat.

A bántalmazás különböző esetei a törvényjavaslat szerint a tettlegességtől a szexuális kapcsolatra való kényszerítésen át a zaklatásig, valamint az emberi

méltóság megsértésig terjedhetnek. Zaklatás alatt a mindennapi életvitelben való tartós, rendszeres és súlyos zavarást értjük.

A gyermekeket gyakran érik sérülések az erőszakos cselekmények során a bántalmazó részéről szándékosan, vagy oly módon, hogy védelmezni szeretnék a bántalmazott felnőttet. A gyermekek személyiségfejlődését negatívan befolyásolhatja, ha tanúi lesznek az egyik szülőt érő fizikai és/vagy érzelmi bántalmazásnak. A felnőtt áldozatok elleni erőszaknak következménye akadályozhatja a bántalmazottat gondozási, nevelési feladataik ellátásában.

A családon belüli erőszak esetén különös figyelmet kell fordítani a gyermekek érintettségére is. Amennyiben gyermeket is érint a bántalmazás, akkor a gyermekjóléti szolgálat és a gyámhatóság bevonására is szükség van, nem elegendő a rendőrségi intézkedés.

Az Országos Rendőrfőkapitány 13/2003. (III.27.) ORFK Intézkedése a családon belüli erőszak kezelésére rendszeres együttműködési és kölcsönös jelzési, intézkedési kötelezettséget ír elő a rendőrség számára a gyermekvédelmi szervekkel. Egyúttal előirányozza, hogy a rendőrség kössön **együttműködési megállapodást** a városi önkormányzat jegyzőjével és a városi gyámhivatallal, valamint a rendszeresített adatlapon jelezzen a gyermekjóléti szolgálatok, gyámhatóságok felé, illetve hatósági intézkedést kezdeményezzen, ha eljárása során kiskorú veszélyeztetettségét állapította meg.

II. Hatályos gyermekvédelmi jogszabályi rendelkezések a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére és kezelésére

A Gyermekvédelmi törvény alapelvei, rendszere, ellátási formái, és a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedések a gyermek veszélyeztetettségének – így a gyermek bántalmazásának és/vagy elhanyagolásának (rossz bánásmódnak) a – megelőzését szolgálják. A törvényben rögzített gyermeki jogok érvényesülése és érvényesítése fontos garanciát jelent a megelőzésre, illetve a bántalmazás ismétlődésének elkerülésére.

A Gyvt. 6. §-a rögzíti a **gyermeknek azt a jogát**, hogy „a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése, egészséges felnevelkedése és jóléte a saját családi környezetében történő nevelkedéssel legyen biztosítva. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.”

A 6.§ (5) bekezdése szerint „a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vehető alá kegyetlen, embertelen, megalázó testi fenyegetésnek, büntetésnek vagy bánásmódnak.”

1. A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak kötelezettsége

A Gyermekvédelmi törvény rögzíti a nem gyermekvédelmi alapfeladatot ellátó, de a gyermekvédelemhez kapcsolódó egyes szervek kötelező feladatát, jelzési és együttműködési kötelezettségét.

A gyermekvédelemhez kívülről kapcsolódó egyes szervek számára a Gyermekvédelmi törvény 17.§-a jelzési, együttműködési kötelezettséget állapít meg. Ennek a jelzőrendszernek kell felismernie és jeleznie, ha gyermek bántalmazását, elhanyagolását vagy egyéb veszélyeztetettségét észleli.

Ezek a szervek, személyek:

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ,

- a közoktatási intézmények, így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó,
- a rendőrség,
- az ügyészség,
- a bíróság,
- a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok.

(A feladatköröket meghatározó jogszabályi háttérrel és gyakorlati teendőket az **1. számú melléklet** tartalmazza)

A jelzőrendszer tagjai kötelesek

a) **jelzéssel élni** a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál,

b) **hatósági eljárást** kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

Ezek a személyek, szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek **egymással együttműködni**, és egymást **kölcsönösen tájékoztatni**. Minden szakterületnek a saját kompetenciája szerint kell meghatároznia a feladatait.

Gyakran tapasztalható, hogy a gyermekvédelmi feladatot ellátó, vagy ahhoz feladattal kapcsolódó szolgáltatók számára szakmai problémát jelent, hogy elkülönítsék a bántalmazásra és/vagy elhanyagolásra (rossz bánásmódra) illetve a gyermek egyéb veszélyeztetettségére utaló jeleket.

A jelzőrendszerben résztvevő szakembereknek gondot okozhat, hogy jelzéssel éljenek-e a gyermekjóléti szolgálatnál a veszélyeztetettség miatt, vagy hatósági intézkedést kezdeményezzenek-e rossz bánásmód miatt a gyámhatóságnál.

Amennyiben a jelzőrendszer tagjai közvetlenül a gyámhatóságnál kezdeményeznek intézkedést, a gyámhatóság (jegyző, városi gyámhivatal) mérlegelési körébe tartozik a további hatáskörébe tartozó döntéshozatal.

Amennyiben a jelzőrendszer tagjai gyermekjóléti szolgálathoz fordulnak jelzéssel, a családgondozónak mérlegelnie kell a helyzet ismeretében, hogy a veszélyeztetettség miatti további - saját feladatkörébe tartozó - intézkedésekre van-e szükség, vagy saját segítő tevékenysége helyett/mellett- mérlegelés nélkül - kell hatósági intézkedést kezdeményeznie.

Fontos azt is hangsúlyozni tehát, hogy a jelzési kötelezettség más oldalról visszajelzési kötelezettséget is jelent, ezért a gyermekjóléti szolgálat is kérheti az egészségügyi szolgáltatók, közoktatási intézmények segítségét, illetve a gyermekjóléti szolgálatnak is tájékoztatást kell adnia a tevékenységéről, megtett intézkedéseiről.

2. A gyermekjóléti szolgálat feladata

2.1.) Általános feladatok

A gyermekjóléti szolgálat olyan - a gyermek érdekeit védő - speciális személyes szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja

- a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését,
- a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését,
- a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését,
- a családból kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekjóléti szolgálat feladata a gyermekbántalmazás és/vagy elhanyagolás (rossz bánásmód) megelőzésére és kezelésére:

- tájékoztatás, tanácsadás, szabadidős programok szervezése, jelzőrendszer működtetése, esetmegbeszélések összehívása, a jelzőrendszer tagjaival közös felvilágosító programok szervezése a családtagok számára, szakmai fórumok szervezése,
- családgondozás, konfliktuskezelés, hatósági beavatkozás kezdeményezése, javaslat a gyermek a családból való kiemelésére,
- büntető feljelentések kezdeményezése a gyámhatóságnál vagy a feljelentés megtétele,
- a rendőrséggel való szakmai kapcsolat a 13/2003. ORFK intézkedésre tekintettel,
- szociális válsághelyzetben lévő várandós anya tájékoztatása átmeneti otthonba való felvételéről vagy az örökbefogadás lehetőségeiről.

A gyermekjóléti szolgálat a településen tehát **észlelő- és jelzőrendszert működtet**, így a gyermekbántalmazással és/vagy elhanyagolással (rossz bánásmóddal) kapcsolatos információt elsősorban a jelzőrendszer tagjaitól vagy egyéb jelzésből, bejelentésből, illetve hivatalból észleli. A jelzéseket írásban kell a címzetthez eljuttatni. A gyermekjóléti szolgálat segíti a jelzőrendszer tagjait a gyermek bántalmazásának, elhanyagolásának, felismerésében és feltárásában.

2.2.) Feladatok bántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén

A rossz bánásmód többnyire nem önmagában okoz gondot, hanem együtt jár a gyermek, a szülők, illetve a házastársak számos más problémájával. A

gondok háttérben megbúvó okok feltárása a családdal foglalkozó segítő szakember elsődleges feladata. **A jelzőrendszer tagjainak együttműködése elengedhetetlen** a rossz bánásmód felismerésében és kezelésében, ezért is tartjuk fontosnak ennek egységes szemlélettel történő értékelését is.

Gyakran kiderül, hogy egyszerre több szakember foglalkozik a családdal, de **a segítségnyújtás nem összehangolt**. Ezért is fontos, hogy a gyermekjóléti szolgálat összegyűjthesse a jelzéseket, esetleg összehívhatta a segítőket, hogy tudjanak egymás munkájáról, összehangolják a segítségnyújtást a hatékony munka érdekében.

o **fizikai elhanyagolás**

A gyermek fizikai elhanyagolását mindeni látja, hiszen ekkor a gyermeket nem veszi körül egészséges környezet, tiszta, rendezett lakás, étrendje, napirendje, szabadidejének eltöltése nem életkorának megfelelő. Testi higiéniére szülei nem fordítanak elegendő figyelmet. Ruházata nem az időjárásnak megfelelő, elhanyagolt, rendezetlen. Az előbb felsorolt hiányosságok közül egy vagy több is előfordulhat. A segítő szakember által megválaszolandó kérdés, hogy a család megtett-e mindent, amire lehetősége volt (vagyis elegendő-e a családot a gyermeknevelési funkcióiban támogatni, vagy a gyermek neveléséhez, gondozásához való hozzáállását is meg kell változtatni), illetve a kialakult helyzet a gyermek számára még elviselhető-e.

A szegénységben élő családok majdnem mindegyikében előfordul, hogy a gyermek hosszabb-rövidebb ideig hiányt szenved. De olyan családokban is előfordul ilyesmi, ahol a szülők megengedhetnék maguknak, hogy környezetük rendezett legyen, a gyerekek megfelelően étkezzenek, ruházkodjanak, s valahogy mégsem jut erre figyelem. A jövedelem-hiányos családokban a pénzügyi támogatásokhoz való hozzájutás elősegítése, az adósságkezelési technikákban nyújtható segítség biztosítása, a karitatív szervezetek igénybevételeinek támogatása nagy segítséget jelenthet.

A jobb anyagi feltételek között élő, gyermekét mégis fizikailag elhanyagoló családoknál a segítő folyamat során legtöbbször valamiféle mentális, lelki gond derül ki. A felnőtt családtagok nem tudnak odafigyelni a gyerekekre, mert **saját gondjaik, feszültségeik megakadályozzák, hogy képesek legyenek a gyerekekkel foglalkozni**. Ebben a segítő szakemberek gyakran tudnak támogatást, segítséget nyújtani. Néha azonban az derül ki, hogy a család egy-egy felnőtt tagja, vagy mindkét szülő szinte elviselhetetlen indulatokat hordoz saját gyereke iránt. **Ezeket az indulatokat feldolgozni, kezelni is segíthet a szakember.**

○ **fizikai bántalmazás**

A **fizikai bántalmazásról** a gyermek gyakran titokban beszél, megkérve a beavatottat a hallgatásra. A fizikai bántalmazásról a környezet is általában hallgat, mert a család belügyének tartja.

Gyakran tapasztalják a segítő szakemberek, hogy a gyereket fizikai bántalmazással: ütéssel, veréssel büntető szülők viselkedésüket elfogadható nevelési elvnek tartják. („Engem is vertek, mégis ember lett belőlem!”; „Egy pofonba még senki sem halt bele!”; „Amíg ott lóg a fogason a szíj, a gyerek tudja, ki az úr a háznál.”). Az is előfordul, hogy a szülők – a bántalmazásról beszélve – tehetetlenségükről számolnak be. („Bizonyos helyzetekben a szép szó már nem segít.”; „Már mindent megpróbáltam, de egyik fülén be, a másikon ki, ez az egyetlen, ami használ.”). De olyan esettel is találkozhatunk, amikor a szülők dühükben, saját agressziójuk levezetéseként verik gyermeküket. („Addig bosszantott, míg végképp kihozott a sodromból!”; „Olyan szemtelen, hogy a végén már nem tudok uralkodni magamon.”).

Mindhárom esetben előfordulhat, hogy a szülő maga is elégedetlen saját szülői viselkedésével, ami azt jelenti, hogy nyitottan fogad alternatív nevelési technikákat.

Ám azoknál a szülőknél, akik elégedettek azzal, hogy megtalálták a hatásos módszert (a verést), nagyon nehéz változást elérni. Bármi is álljon a háttérben, a fizikai bántalmazás tényével kapcsolatos társadalmi szemléletnek meg kell változnia, és ebben a változásban nagy szerepe lehet az értékrendet közvetítő Gyermekvédelmi törvény módosításának is a testi fenytés teljes tilalmának kimondásával.

A segítő szakember feladata a bántalmazás azonnali megakadályozása, megszakítása.

Fontos azonban az is, hogy a szülő megértse, nem hagyjuk őt magára tiltott, bár látszólag hatásos nevelési eszköz nélkül, hanem segítünk neki más, hatásosabb, a gyermek számára elviselhetőbb, s végső soron számára is kellemesebb módszerek megtanulásában.

A fizikai bántalmazást minden esetben jelezni kell, ami később azzal is jár, hogy a gyermek (család) környezetéből többen csatlakoznak ehhez, sőt a gyermekek maguk is elkezdnek ilyenkor beszélni azokról az eseményekről, amelyekről eddig nem szóltak senkinek.

A **jelzés hiánya** gyakran azt is tükrözi, hogy a segítő szakember nem képes a szülővel beszélni arról a rossz bánásmódról, amit lát és tapasztal, és ezzel **megerősíti a gyerek kiszolgáltatottság-érzését**, továbbá közvetett módon arra biztatja a gyermeket, hogy gondjairól ne beszéljen, csak tűrjön. Ezzel azonban azt is üzenjük neki, hogy nem fordulhat hozzánk, vagy ha mégis megteszi, nem várhat tőlünk segítséget.

○ **lelki elhanyagolás**

A gyermek **lelki elhanyagolása** pontosan felismerhető, de nem ítéhető meg biztonságosan. Kultúránként nagyon eltérő lehet.

Nagyon fontos, hogy a segítő szakember ismerje azt a kultúrát, amelyben a család él. Nem szabad (és nem is lehet) olyat elvárni, számon kérni a családtól, amely ellentétes szokásaikkal, illetve tudnunk kell, ha olyat kérünk, amely nem fér bele az adott kultúra szokásrendszerébe.

A segítő szakember feladata, hogy a család környezetéből olyan személyt válasszon, aki a leginkább beszélni tud a szülőkkel. A segítségnek a szülők (vagy az egyik szülő) mentális állapotának javítására, a lelki harmóniájának helyreállítására kell irányulnia, hogy képes legyen a gyermeket elfogadni, és odafigyelni rá.

A lelki elhanyagoló család esetén fontos továbbá a gyermek(ek) pszichés támogatása, én-ereje(jük) erősítése, ezért sokszor szükség van **hatékony terápiás segítségre is**.

o **lelki bántalmazás**

A gyermek **lelki bántalmazása** szintén pontosan felismerhető, bár nem feltétlenül különböztethető meg az elhanyagolástól. Általában a szülők saját lelki problémái vannak a háttérben, ezért is nehéz a gyermeknek segíteni.

A lelki bántalmazás és a lelki elhanyagolás közötti különbség abban érzékelhető, hogy míg az elhanyagolás tünete a szülő részéről passzív (nem kérdez, nem figyel, nem érdeklődik, nem foglalkozik a gyermekkel és annak gondjaival), a lelki bántalmazás általában aktív (büntetésből, nevelési szándékkal nem beszél a gyermekkel, megvonja tőle a szeretetét).

Bántalmazásnak minősül az is, ha a gyermek szem-, illetve fültanúja a családon belüli veszekedésnek, verekedésnek, ha ez félelmet, rettegést idéz elő benne.

o **szexuális bántalmazás**

Mivel ennél a bántalmazásfajtánál a leginkább jellemző a bántalmazott hallgatása, különösen fontos a felismerés, a szakemberek figyelme.

A **szexuális bántalmazás** tünetei nem egyértelműek, nehezen felismerhetők. Előforduló tünetek az alvászavar, étkezési zavarok, szorongás, visszahúzódó viselkedés, szokatlan, váratlan agresszió, orvosilag nem indokolható fájdalmak, betegségek, iskolai teljesítmény visszaesése, motivátlanság, kortársakhoz való viszony hirtelen megváltozása, szexualizált, kihívó viselkedés. E tünetek nem feltétlenül jelentenek szexuális bántalmazottságot, de megjelenésük esetén a segítő szakember kiemelt figyelme szükséges.

Bizonyosság akkor van, ha a gyermek elmondja valakinek, de ilyenkor legtöbbször szigorú titoktartást kér. Meg kell tanulni mindenkinek azt, hogy hogyan kell eljuttatni a bántalmazott gyermeket odáig, hogy önmaga oldja fel a titoktartási kötelezettség alól a titokkal megtisztelt személyt. A segítő szakembernek el kell érni, hogy a bántalmazott gyermek engedélyt adjon a mindenképpen szükséges jelzésre.

A jelzésre kötelezettnek azt is tudnia kell, hogy a törvényen alapuló jelzési kötelezettsége fennáll attól függetlenül, hogy megkapja-e a bántalmazott gyermektől a titoktartás alóli felmentést, vagy sem. A jelzési kötelezettség elmulasztása foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetettséget jelent, feltéve ha jelzésre kötelezett a foglalkozása szabályainak megszegésével más vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét gondatlanságból közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi sértést okoz. Ha a gyermekkel foglalkozó szakember (saját bizonytalansága miatt) nem vállalja a jelzést, érdemes a gyermekkel foglalkozó összes szakembert összehívni, hogy közösen döntsék el, van-e tennivaló. A gyermekjóléti szolgálat által ezért összehívott esetmegbeszélésen a döntés felelőssége is megoszlik a szakemberek között. A segítő szakembereknek-, akik hivatalos személynek minősülnek - a tanúvédelmi törvény is védelmet biztosít.

Ha a gyermekjóléti szolgálathoz **jelzés érkezik** a gyermek bántalmazásával és/vagy elhanyagolásával (rossz bánásmóddal) kapcsolatban, a családgondozó felméri, hogy a gyermek a **családban tartható-e**, vagy gyámhatósági intézkedést kell kezdeményezni a gyermek **családból való kiemelésé** érdekében (ideiglenes hatályú elhelyezés vagy átmeneti, tartós nevelésbe vétel).

Ha a gyermek családból való kiemelésé nem indokolt, elkezdődhet a családgondozás önkéntesen, vagy védelembe vétel keretében. A szülő és a gyermek a családgondozó által készített nevelési tervben vállalják, hogy a veszélyeztetés megszüntetése érdekében milyen szerepet, feladatot végeznek, így különösen a szenvedély-betegségek leküzdése, tankötelezettség teljesítése, családi konfliktusok feloldása, a szülői feladatok és felelősség erősítése, a gyermekvédelmi intézmények, vagy az egészségügyi szolgáltatás igénybevétele.

Ha a gyermekjóléti szolgálat a gyermek bántalmazására és/vagy elhanyagolására (rossz bánásmódra) utaló jeleket nem tapasztal, mellőzi a segítségnyújtást. Ha egyébként a gyermek veszélyeztetettsége bizonyítható, az alapellátás (önkéntes együttműködés), vagy védelembe vétel eredményeként gondozza a gyermeket. Mellőzi a segítségnyújtást akkor is, ha a gyermek egyéb veszélyeztetettsége sem követhető nyomon, továbbá ha a család sem kér egyéb - az alapellátás körébe tartozó - segítséget.

Ha a gyermekjóléti szolgálat a gyermek bántalmazására és/vagy súlyos elhanyagolására (rossz bánásmódra) utaló jeleket tapasztal, köteles hatósági eljárást kezdeményezni. A gyermekjóléti szolgálat a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedések közül javaslatot tehet a jegyzőnek a gyermek védelembe vételére, illetve ideiglenes hatályú elhelyezésére, továbbá a városi gyámhivatalnak a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére, vagy nevelésbe vételére.

A gyermekjóléti szolgálatnak ismertetni kell a gyermek helyzetét, különösen

- a veszélyeztető körülményeket,
- a gyermek személyiségének feltárt jellemzőit,
- a szülő nevelési tevékenységét,
- a család szociális helyzetére vonatkozó adatokat,
- az addig biztosított alapellátásokat, valamint az ügy szempontjából fontos ellátásokat,
- a gyermek és a szülő (törvényes képviselő) addigi együttműködési készségét, illetve annak hiányát.

A gyermeket fenyegető közvetlen és súlyos veszély esetén a gyermekjóléti szolgálat csak a veszély tényét és jellegét nevezi meg, és a többi adat feltárásának mellőzésével tesz javaslatot a hatóság intézkedésére. A hiányzó adatokat a hatóság felhívásától függően szerzi be.

Ha bűncselekmény alapos gyanúja merül fel, a gyermekjóléti szolgálatnak azonnal a rendőrséghez kell fordulnia.

Ha szülő ellen gyermeke vagy a gyermeket nevelő másik szülő sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban, annak befejezéséig a gyermekjóléti szolgálat a gyermek és az őt nevelő szülő tartózkodási helyére vonatkozóan **megtagadhatja** a szülő tájékoztatását, illetve **korlátozhatja** a szülő irat-betekintési jogát. A korlátozást a büntetőeljárás befejezésekor felül kell vizsgálni.

Amíg a gyermek a családban marad, a gyermekjóléti szolgálat folytatja a családgondozást, illetve ellátja a gyermek érdekében szükséges egyéb feladatait (más szolgáltatás nyújtása, illetve közvetítése).

3. A jegyzői gyámhatóság és a városi gyámhivatal feladata

A Gyermekvédelmi törvény 17.§-a alapján kezdeményezett hatósági eljárást a gyámhatóság (jegyző, városi gyámhivatal) köteles lefolytatni és határozattal döntést hozni. A névtelen bejelentések, beadványokkal kapcsolatban a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyámügyi kormányrendelet) 8. §-a tartalmaz rendelkezést. Ennek alapján az eljárást akkor szükséges megindítani, ha a beadványban feltüntetett körülmények szerint nagy valószínűséggel fennáll a gyermek veszélyeztetettsége. Ezekben az esetekben is indokolt legalább az információszerzés, környezettanulmány készítése, kivéve, ha a gyámhatóság hivatalos tudomása szerint a bejelentés nyilvánvalóan alaptalan vagy a korábbi hasonló tartalmú beadványok kivizsgálását követően ugyanarra a körülményre hivatkozik.

3.1.) A jegyzői gyámhatóság feladata

A jegyzői gyámhatóság feladatait a Gyermekvédelmi törvény 107.§-a határozza meg.

Ha a gyámhatóság kérelem, jelzés alapján vagy hivatalból tudomást szerez arról, hogy a gyermek bántalmazására és/vagy elhanyagolására (rossz bánásmódra) utaló körülmények, jelek tapasztalhatók,

- köteles védelembe vételi eljárást lefolytatni és mérlegeli a védelembe vétel elrendelését,
- mérlegeli, hogy indokolt-e a gyermek családi környezetéből való azonnali kiemelése ideiglenes hatályú elhelyezés elrendelésével,
- mérlegeli, hogy indokolt-e a városi gyámhivatal megkeresése a gyermeknek a családból való hosszabb távú kiemelése érdekében,
- mérlegeli, hogy fennáll-e bűncselekmény alapos gyanúja, ez esetben köteles büntető feljelentést tenni a Büntetőeljárásról szóló (Be.) 1998. évi XIX. törvény. 171.§-a alapján.

3.2.) A városi gyámhivatal feladata:

A városi gyámhivatal feladatait a Gyermekvédelmi törvény 108.§-114.§-ai határozzák meg.

Ha a gyámhivatal kérelem, jelzés alapján, vagy hivatalból tudomást szerez arról, hogy a gyermek bántalmazására és/vagy elhanyagolására (rossz bánásmódra) utaló körülmények, jelek tapasztalhatók, köteles a szükséges hatósági eljárást lefolytatni és

- amennyiben a saját hatáskörébe tartozó intézkedéseket nem tartja indokoltnak, mérlegeli, hogy védelembe vételi eljárást kezdeményez a jegyzői gyámhatóságnál, vagy megszünteti az eljárást,
- mérlegeli, hogy indokolt-e a gyermek családi környezetéből való azonnali kiemelése ideiglenes hatályú elhelyezés elrendelésével, esetlegesen gyermek-elhelyezési per indításával,
- mérlegeli a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti perindítást,
- átmeneti vagy tartós nevelésbe vételi eljárást folytat le és szükség esetén elrendeli a nevelésbe vételt,
- mérlegeli, hogy fennáll-e bűncselekmény alapos gyanúja, ez esetben köteles büntető feljelentést tenni a Büntetőeljárásról szóló (Be.) 1998. évi XIX. törvény 171. §-a alapján.

A kiskorú sérelmére elkövetett bűncselekmények gyanújának észlelését követően lefolytatott eljárások során a gyámhatóságnak figyelemmel kell

lennie, továbbá arra, hogy eljárása - azon túl, hogy a gyermeket közvetlenül veszélyeztető helyzetet megszünteti, majd pedig a gyermek sorsát hosszabb távon megnyugtatóan rendezi – körültekintő és alapos legyen. A lefolytatott eljárások során az eljárási cselekmények dokumentálásánál figyelemmel kell lenni a cselekmény későbbi, esetleges büntetőeljárás során történő bizonyíthatóságának elősegítésére, így különösen a jegyzőkönyvek tartalmi és formai követelményeire. A gyámhatóságok az eljárásaik során kötelesek vizsgálni, hogy a gyermekbántalmazás, elhanyagolás mellett, vagy annak hiányában fennáll-e a gyermek egyéb okból megvalósuló veszélyeztetettsége, és annak fennállása esetén a hatáskörükbe tartozó intézkedéseket kötelesek megtenni.

4. A jegyzői gyámhatóság és a városi gyámhivatal döntései

4.1.) Védelembe vétel

A gyermekbántalmazásra és /vagy elhanyagolásra (rossz bánásmódra) utaló jelzés, kezdeményezés, bejelentés, kérelem, illetve annak hivatalból történő észlelése esetén az eljárás megindítása kötelező. A kérelem érkezhetsz a szülőtől, más törvényes képviselőtől, a gyermektől, illetve aki az államigazgatás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) ügyfélnek minősül. A kérelem alapján a védelembe vételi eljárást meg kell indítani, és le kell folytatni.

A kezdeményezés, javaslat érkezhetsz a gyermekjóléti szolgálattól, a jelzőrendszer tagjaitól, bármely állampolgártól, valamint bármely, a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezettől. Előfordulhat, hogy a jegyző más eljárása keretében észleli a gyermek veszélyeztetettségét, ekkor hivatalból kell eljárást indítani. A javaslat, kezdeményezés, hivatalból történő észlelés alapján a gyámhatóság hivatalból köteles eljárást indítani és lefolytatni. A kérelemre indult eljárásban, ha az ügyfél a kérelmét visszavonja, mérlegelni kell az eljárás hivatalból történő továbbfolytatását és a döntéshozatalt.

A védelembe vételi eljárás során minden esetben tárgyalást kell tartani.

A tárgyaláson - külön-külön vagy együttesen - meg kell hallgatni a Gyermekvédelmi törvény 128. §-ában felsorolt személyeket, nevezetesen:

- a szülőt, vagy más törvényes képviselőt, a gondozót;
- a korlátozottan cselekvőképes személyt;
- az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermeket (fejlettségének megfelelően);
- a családgondozót (aki korábban gondozta a gyermeket);
- szükség szerint a gyermek más közeli hozzátartozóját;
- akivel szemben kötelezettséget kívánnak megállapítani.

A jegyzői gyámhatóság a védelembé vétel iránti kérelmet elutasítja, illetve a hivatalból indult eljárást megszünteti, ha a gyermek veszélyeztetettsége nem áll fenn.

Ha a gyermek veszélyeztetettsége fennáll, de a gyermek és szülő nyilatkozatban vállalják a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködést és ennek alapján valószínűsíthető a gondozás eredményessége, az eljárás megszüntetésével, illetve a kérelem elutasításával egyidejűleg felhívja a gyermekjóléti szolgálatot az alapellátás keretében történő segítségnyújtásra.

A jegyzői gyámhatóság a gyermeket **köteles védelembé venni**, ha a gyermek veszélyeztetettsége fennáll, és az alapellátás önkéntes igénybevételével sem szüntethető meg (mert azt a szülő, vagy más törvényes képviselő megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja) – de a gyermeket nem kell a családból kiemelni. A szabálysértési hatóság, nyomozó hatóság, rendőrség, bíróság, ügyészség - meghatározott feltételek melletti – értesítése alapján az eljárás lefolytatása kötelező, de a védelembé vétel elrendelése a gyámhatóság mérlegelési joga.

A jegyzői gyámhatóság **mellőzheti a védelembé vételt**, ha az erre irányuló eljárás során azt állapítja meg, hogy az adott tényállásnál nem ezt a gyermekvédelmi gondoskodási formát kell alkalmazni. Ez esetben vagy saját hatáskörében dönt az ideiglenes hatályú elhelyezésről, vagy más gyermekvédelmi intézkedés céljából az ügyet az illetékes gyámhivatalhoz átteszi.

A jegyzői gyámhatóság köteles továbbá mérlegelni, hogy fennáll-e a bűncselekmény alapos gyanúja, ez esetben köteles büntető feljelentést tenni. (A kiskorú gyermekek sérelmére elkövetett gyakoribb bűncselekményeket és szabálysértéseket a 2. és 3. számú melléklet tartalmazza).

A védelembé vételt elrendelő határozat alapján a név szerint kirendelt családgondozó szervezi meg a gyermek ellátását. A családgondozó többek között elősegíti, hogy a szülő alkalmassá váljon, illetve hajlandó legyen a gyermeket veszélyeztető körülmények elhárítására. A családgondozó az egyéni gondozási nevelési tervet a szülővel és a gyermekkel együttműködve készíti el, majd annak elfogadása és aláírása után tájékoztatás céljából haladéktalanul megküldi a jegyzői gyámhatóságnak.

A gyermekvédelmi törvény értelmében a védelembé vétel indokoltságát kérelemre bármikor, hivatalból pedig legalább **évente felül kell vizsgálni**. A családgondozó ennek során tájékoztatja a jegyzői gyámhatóságot a védelembé vétel keretében végzett tevékenységéről, az egyéni gondozási-nevelési tervben foglaltak megvalósulásáról, a gyermek(ek) és a család helyzetéről és indokolt javaslatot tesz a védelembé vétel fenntartására, megszüntetésére, illetve egyéb intézkedésekre.

4.2.) Ideiglenes hatályú elhelyezés

A Gyermekvédelmi törvény szerint, ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a

jegyzői gyámhatóság, a gyámhivatal, valamint a határőrség, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága a gyermeket ideiglenesen elhelyezi. Mindkét indoknak alapja lehet a gyermek bántalmazása, elhanyagolása.

Az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan **bántalmazása, elhanyagolása**, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat.

Az eljárás indulhat **kérelemre vagy hivatalból** (kezdeményezésre, javaslatra, hivatalból történő észlelésre). A gyermek elhelyezésének meghatározásánál figyelemmel kell lenni a Gyermekvédelmi törvényben meghatározott sorrendiségre, tehát a gyermeket elsősorban a nevelésére alkalmas – azt vállaló – különélő szülőnél, más hozzátartozónál vagy személynél kell elhelyezni. Ha erre nincs lehetőség, a gyermeket ideiglenesen a legközelebbi nevelőszülőnél, vagy gyermekotthonban lehet elhelyezni.

A jegyzői gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezéséről szóló döntés mellett mérlegelheti továbbá a büntetőeljárás kezdeményezését a kiskorú veszélyeztetettsége vagy más bűncselekmények miatt. Természetesen, ha a bántalmazót őrizetbe veszik, vagy előzetes letartóztatásba helyezik, mérlegelni kell, hogy ennek ellenére feltétlenül szükség van-e a gyermek azonnali kiemelésére. Ugyanis a veszélyhelyzet megszüntetése esetén a kiemelés már nem szolgálná a gyermek érdekét.

Az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó **döntés felülvizsgálata** az illetékes városi gyámhivatal hatáskörébe tartozik. Az illetékes gyámhivatal (a külföldi állampolgárságú gyermekek ügyének kivételével) - az ideiglenes hatályú elhelyezést követően - függetlenül attól, hogy arra mely beutaló szerv intézkedése alapján kerül sor - annak elrendelésétől számított

- harminc napon belül megszünteti az ideiglenes hatályú elhelyezést, ha annak okai nem állnak fenn, vagy
- harminc napon belül elrendeli a gyermek átmeneti vagy tartós nevelésbe vételét, vagy
- hatvan napon belül pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett a gyermekelhelyezés megváltoztatása, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt. (A szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti eljárás feltételeit a **4. számú melléklet** tartalmazza).

Amennyiben a gyermek veszélyeztetése, bántalmazása vagy elhanyagolása olyan mértéket ér el, ami megvalósítja valamely bűncselekmény törvényi tényállását, azt a büntetőjog szankcionálja, a gyámhivatal **büntetőeljárást** kezdeményez. A büntetőbíróság ítéletet hoz a kiskorú sérelmére elkövetett bűncselekményekben, és ha az ügyész a vádiratban indítványozza, határozhat a **szülői felügyelet megszüntetéséről** is.

A polgári bíróság az arra jogosultak perindítása esetén megszüntetheti a szülői felügyeletet, illetve a szülők között folyamatban levő házassági vagy

gyermek-elhelyezési perben hivatalból is határozhat a szülői felügyelet megszüntetéséről.

4.3.) Nevelésbe vétel

A gyermekbántalmazásra és /vagy elhanyagolásra (rossz bánásmódra) utaló jelzés, kezdeményezés, bejelentés, kérelem, illetve annak hivatalból történő észlelése esetén az eljárás megindítása **kötelező**.

A gyámhivatal az **eljárást** megszünteti, ha a gyermekbántalmazásra és /vagy elhanyagolásra (rossz bánásmódra) vagy egyéb veszélyeztetettségre utaló körülmény nem állapítható meg, vagy ha az adott tényállásnál más gyermekvédelmi gondoskodási formát kell alkalmazni. Ez esetben az ügyet át kell tenni az illetékes gyámhatósághoz más gyermekvédelmi intézkedés céljából.

A gyámhivatal a gyermeket **átmeneti nevelésbe veszi**, ha a gyermek fejlődését a családi környezete veszélyezteti, és veszélyeztetettségét az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, valamint a védelemben vétellel nem lehetett megszüntetni, illetve attól eredmény nem várható, továbbá, ha a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható.

A gyámhivatal a gyermeket **tartós nevelésbe veszi**, ha

- a szülő vagy mindkét szülő felügyeleti jogát a bíróság megszüntette,
- a szülő vagy mindkét szülő elhalálozott, és a gyermeknek nincs felügyeletet gyakorló szülője,
- a gyermek ismeretlen szülőktől származik, feltéve ha a gyermek neveléséről kirendelt gyám útján nem lehet gondoskodni,
- a szülő gyermeke örökbefogadásához az örökbefogadó személyének és személyi adatainak ismerete nélkül tett hozzájáruló nyilatkozatot, feltéve, hogy a gyermek ideiglenes hatállyal nem helyezhető el a leendő örökbefogadó szülőnél.

A nevelésbe vételt követően a gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gyermeket gondozási helyén az elhelyezését követő két hónapon belül felkeresi, és tájékozik beilleszkedéséről, valamint a gyermek látogatásának lehetőségeiről. A gyámhivatal a gyermek nevelésbe vételét évente, a három éven aluli gyermek esetében félévente felülvizsgálja. Az átmeneti nevelésbe vétel addig biztosítja az egyéni elhelyezési terv szerint a gyermek otthont nyújtó ellátását, amíg a gyermek családja képessé válik a gyermek visszafogadására. A tartós nevelésbe vétel a gyermek otthont nyújtó ellátását egyéni elhelyezési terv szerint biztosítja, és felkészíti a gyermeket az örökbefogadásra, illetve az önálló életre.

5. A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények és szabálysértések

A **gyermek veszélyeztetése, a vele való rossz bánásmód** olyan mértéket is elérhet, amikor azt a büntetőjog is szankcionálja, mert az megvalósítja a **Büntető Törvénykönyvről** szóló 1978. évi. IV. törvényben leírt valamelyik bűncselekmény törvényi tényállását.

5.1) A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények a **Büntető Törvénykönyvről** szóló 1978. évi. IV. törvény alapján

XII. fejezet A személy elleni bűncselekmények

I. Cím Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények

Magzatelhajtás (167.§.), Testi sértés (170.§.), Gondozás elmulasztása (173.§.).

III. Cím A szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények

Kényszerítés (174.§.), Személyi szabadság megsértése (175.§.), Emberkereskedelem (175/B.§.), Rágalmazás (179.§.), Becsületsértés (180.§.).

XIV. fejezet A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények

I. Cím A házasság, a család és az ifjúság elleni bűncselekmények

Családi állás megváltoztatása (193.§), Kiskorú elhelyezésének megváltoztatása (194.§), Kiskorú veszélyeztetése (195.§), Tartás elmulasztása (196.§)

II. Cím A nemi erkölcs elleni bűncselekmények

Erőszakos közöszlés (197.§.), Szemérem elleni erőszak ((198.§.), Megrontás (201.§.), Vértartozás (203.§.), Üzletszerű kéjelgés elősegítése (205.§.), Kitértetés (206.§.), Szeméremsértés (208.§.).

(Az egyes törvényi tényállások részletes magyarázatát a **2. számú melléklet** tartalmazza).

Feljelentés

Bűncselekmény miatt bárki tehet feljelentést. A hatóság tagja és a hivatalos személy a hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt - ha az elkövető ismert, annak megjelölésével – köteles feljelenteni, annak elmulasztása bűncselekmény. A feljelentéshez csatolni kell a bizonyítási eszközöket, ha ez nem lehetséges, a megőrzésükről kell gondoskodni. Ha az eljárást meghatározó jogszabály úgy rendelkezik, az eljárás alá vont személy csak a sértett kívánsága (magánindítvány) alapján vonható felelősségre.

Ha a sértett korlátozottan cselekvőképes, a **magánindítványt** törvényes képviselője is, ha pedig cselekvőképtelen, kizárólag a törvényes képviselője

terjesztheti elő. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság is jogosult. A magánindítvány nem vonható vissza.

A feljelentésnek tartalmaznia kell

- az eljárás alá vont személy ismert személyi adatainak megnevezését,
- az elkövetett cselekmény helyének és idejének leírását,
- elkövetés körülményeinek leírását,
- a bizonyítási eszközök megjelölését.

Amennyiben lehetőség van rá, a bizonyítási eszközöket csatolni kell a feljelentéshez.

5.2). A gyermekek sérelmére elkövetett egyes szabálysértések a Szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény alapján

Becsületsértés - csak magánindítványra - (138.§.), Gyermekekkel koldulás (146.§.), Veszélyes fenyegetés (151.§.)

(Az egyes törvényi tényállások részletes magyarázatát a **3. számú melléklet** tartalmazza.)

Feljelentés

Ha a szabálysértést meghatározó jogszabály úgy rendelkezik, az eljárás alá vont személy csak a sértett kívánságára (magánindítvány), illetve a feljelentésre jogosult szerv feljelentése alapján vonható felelősségre.

Ha a sértett korlátozottan cselekvőképes, a magánindítványt törvényes képviselője is, ha pedig cselekvőképtelen, törvényes képviselője terjesztheti elő. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság is jogosult.

A magánindítványt attól a naptól számított harminc nap alatt lehet előterjeszteni, amelyen a sértett az eljárás alá vont személy kilétéről tudomást szerzett.

A feljelentésnek tartalmaznia kell

- az eljárás alá vont személy ismert személyi adatainak megnevezését,
- az elkövetett cselekmény helyének és idejének leírását,
- elkövetés körülményeinek leírását,
- a bizonyítási eszközök megjelölését.

Amennyiben lehetőség van rá, a bizonyítási eszközöket csatolni kell a feljelentéshez.

Összegzés

Az elmúlt húsz esztendő nemzetközi tapasztalatai azt mutatták, hogy minél szélesebb körben és minél érthetőbben, ugyanakkor szakszerűen esik szó a gyermekek bántalmazásáról és/vagy elhanyagolásáról, a velük való rossz bánásmódról, annál több jelzés, segélykérés érkezik a hatóságokhoz, vagy a segítő szervezetekhez. A fokozottabb társadalmi figyelem azt eredményezi, hogy a látenciában lévő esetek közül egyre többől lesz ismert eset. Ez az intézményrendszer fejlesztését eredményezi. Az ellátásokhoz, a hatékony segítséghez való hozzájutás jelentősen csökkenti a családtagok kiszolgáltatottságát, ehhez biztosítani kell a „sürgősségi ellátás” intézményeit is, egyúttal erősíteni kell a mások iránt érzett felelősség és megértés fontosságát is.

A családon belüli erőszak megelőzéséhez szükséges társadalmi figyelem felkeltésében alapvető szerepe van a médiának. Problémaorientált műsorok a megfelelő társadalmi célcsoportokhoz juttathatják el a konfliktusos élethelyzetekkel kapcsolatos tudnivalókat, a segítségnyújtás lehetőségéről szóló információkat. **Tudatosítani kell azt, hogy a családon belüli erőszak nem elfogadott, hanem tiltott módja a családi konfliktusok megoldásának.**

A gyermekeket érintő rossz bánásmód megelőzésének három hatékony eszköze van, így a bántalmazás és/vagy elhanyagolás korai felismerése a jelzőrendszer hatékony működésének segítségével, az együttműködő szakemberek speciális felkészítése és az intézményes védelmi rendszer kiépítése. Hangsúlyozni kell azt is, hogy a jog csak másodlagos eszköz a rossz bánásmód megelőzése és megakadályozása terén. A gyermekek nevelésével, gondozásával, ügyei intézésével foglalkozó minden szervezetnek és személynek – köztük a gyermekvédelmi szakembereknek is - elsődleges feladata a gyermeket érő rossz bánásmód megelőzése, a gyermek életében bekövetkezett káros hatások orvoslása, és annak biztosítása, hogy a bántalmazás ne ismétlődhessen meg, az elhanyagolás szűnjön meg.

1. számú melléklet

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak feladatai

1.) Gyermekegészségügyi szolgáltatók

a.) Jogszályi háttér

- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
  - Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsoló személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény
- E törvények szerint az orvosi titoktartás nem vonatkozik arra az esetre, ha az egészségügyi dolgozó a gyermek érdekében, a Gyermekvédelmi törvény alapján bejelentési kötelezettségének tesz eleget.
- Az egészségügyi dolgozók rendtartásáról szóló 11/1972.(VI.30.) EüM. rendelet
  - A testi sérülést szenvedett személyekről orvosi látogatás és vélemény kiállításáról szóló 16/1969. (Eü.K.7.) EüM. utasítás

b.) Feladatok

A gyermekorvos és a védőnő közös feladata megbecsülni, hogy milyen fokú a veszélyeztetettség, mert ennek függvényében kell dönteni a további teendőkről. A probléma súlyosságától függően kell igénybe venni más szakellátó intézmény (szakorvos, pszichiáter, pszichológus, családterapeuta, egyéb speciális szolgáltató) segítségét, illetve a gyermekjóléti szolgálathoz, vagy bűncselekmény esetén a rendőrséghez kell fordulni.

Az egészségügyi szolgáltatókat az említett törvény arra kötelezi, hogy értesítsék a gyermekjóléti szolgálatot, ha feltételezhető, hogy a gyermek sérülése vagy betegsége bántalmazás, elhanyagolás következménye, illetve ha a gyermek egészségügyi ellátása során bántalmazására, elhanyagolására utaló körülményről szerez tudomást. (A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése címmel módszertani levél készült a házi orvosok, házi gyermekorvosok, gyermek-egészségügyi szakemberek részére is).

• Alacsony fokú veszélyeztető magatartás esetén

Időnként előforduló, enyhébb jelenségek, amelyeknek értékelhetően nincs, vagy csekély a hatásuk a gyermek fejlődésére és későbbi viselkedésére.

Teendők: a háziorvos és a védőnő a családot saját hatáskörben gondozásba veszi, segítséget nyújt a gyermek gondozásában, nevelésében, rendszeresen látogatja a szülőket, felvilágosítja, tájékoztatja, szükség esetén szakellátóhoz (pszichológus, pszichiáter, családterapeuta, addiktológus) irányítja őket.

- **Mérsékeltén súlyos veszélyeztető magatartás esetén**

Ha gyakoribb, de nem veszélyes, vagy hosszú távon károkozással nem fenyegető a magatartás.

Teendők: jelzés a gyermekjóléti szolgálat felé, javaslattétel közös esetmegbeszélésre, emellett saját hatáskörben - a fentiek szerint - a gyermek gondozásba vétele.

- **Nagyon súlyosan veszélyeztető magatartás**

Folyamatos, vagy nagyon gyakori elhanyagolás, vagy súlyosan veszélyeztető magatartás. Ha a szülő, gondozó késve kér segítséget a gyerek sérülései miatt, illetve nem hihető vagy hiteles az általa előadott történet, ok.

Teendők: sürgős jelzés a gyermekjóléti szolgálatnak. A történetek jellege szerint szakellátás igénybe vétele (kórházba utalás, pszichiáter, pszichológus, családterapeuta). Bűncselekmény gyanúja esetén együttműködés a bűnüldöző szervekkel. A továbbiakban a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve, esetmegbeszélés keretében gondozási, cselekvési terv kialakítása, s az abban vállalt feladatok megvalósítása.

- **Életveszélyes veszélyeztetettség**

Életveszélyes helyzetek, beleértve, amikor az elkövető vagy más családtag nem kér segítséget a sérülések ellátására, kezelésére: hosszú távú vagy súlyos lélektani, fizikai károkozás.

Teendők: a gyermek azonnali kiemelése a bántalmazó környezetből. Jelentés a bűnüldöző szervek felé (amennyiben a szülő az elkövető, a szülő megkerülésével).

2.) Rendőrség

a.) Jogszabályi háttér

- A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
- A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 3/1995. (III.1.) BM. rendelet
- A 13/2003. (III.27.) ORFK Intézkedés a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról

b.) Feladatok

- Ha az eset összes körülményei azt kívánják, a Rendőrségnek a gyermekvédelmi együttműködés keretében fel kell venni a kapcsolatot a jelzőrendszer tagjaival. Ha indokolt, esetmegbeszélést kell tartani a kiskorú veszélyeztetettségének megszüntetése, a további családon belüli erőszakos jogsértések megelőzése érdekében.
- A Rendőri szervek erősítsék együttműködésüket a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaival, valamint a problémakörben érintett civil szervezetekkel. A konkrét feladatok ellátására szorgalmazzák együttműködési megállapodások megkötését.
- Ha a rendőri intézkedés, illetőleg a büntető-, vagy államigazgatási eljárás során kiskorú veszélyeztetettsége állapítható meg, a rendszeresített adatlap megküldésével a Rendőrségnek haladéktalanul jelzést kell adnia a gyermekjóléti szolgálat felé. Ugyanígy kell eljárni, ha a rendőri intézkedés során megállapítást nyer, hogy a kiskorú a családon belüli erőszakkal kapcsolatban valótlan tényt állított.
- A kiskorút súlyosan veszélyeztető ok miatt, továbbá a kiskorú önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén haladéktalanul hatósági eljárást kell kezdeményezni a gyámhatóságnál, ha a jelzett körülmények miatti eljárás nem a Rendőrség hatáskörébe tartozik.
- Ha a családon belüli erőszaknak kiskorú is tanúja volt, a rendszeresített adatlap megküldésével haladéktalanul értesíteni kell a gyermekjóléti szolgálatot. Amennyiben a bántalmazót előállították, őrizetbe vételét, vagy előzetes letartóztatását rendelték el, a gyermekjóléti szolgálatot – ha lehetséges – még a kényszerintézkedés tartama alatt rövid úton értesíteni kell. Ha szükséges, intézkedni kell a kiskorú ideiglenes hatályú elhelyezéséről.
- Haladéktalanul büntető, vagy szabálysértési eljárást kell indítani a kiskorú bántalmazása, súlyos elhanyagolása, illetve egyéb más, a kiskorút súlyosan veszélyeztető ok fennállása esetén, ha annak kezelése a Rendőrség hatáskörébe tartozik. Ha a cselekmény magánindítványra üldözendő, annak tárgyában a jogosultat soron kívül nyilatkoztatni kell. Érdekellentét esetén a magánindítvány előterjesztése kérdésében a gyámhatóságot kell megkeresni.
- Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy fejlődését családi környezet vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a Rendőrség a kiskorú ideiglenes hatályú elhelyezéséről határozhat. Ha lehet, ilyenkor is azonnal értesíteni célszerű a gyermekjóléti szolgálatot, hogy az azonnali intézkedés során gondoskodjon a másodlagos áldozattá válás veszélyének csökkentéséről.

- A Rendőrség a kiskorú védelembe vétele érdekében értesíti a települési önkormányzat jegyzőjét, ha
  - 1.) a fiatalkorú szabálysértést követett el, a jogerős határozat megküldésével,
  - 2.) az elkövető a Btk. 22.§ a) pontjában foglalt büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető, a nyomozást megtagadó, vagy megszüntető határozat megküldésével,
  - 3.) a fiatalkorút bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják.
- A Rendőrség a bűnüldözési, illetőleg államigazgatási adatokat a jelzés, illetve a gyermekvédelmi együttműködés keretében a Gyermekvédelmi törvény 135.§-ának (4) bekezdésére tekintettel a gyermekjóléti szolgálat, a települési önkormányzat jegyzője, illetve a gyámhivatal részére átadhatja. Az adatok átadása csak konkrét ügyben, a gyermekvédelmi intézkedések foganatosításához szükséges mértékben történhet, és nem veszélyeztetheti az érintett áldozatok biztonságát.

3.) Közoktatás

a.) Jogszabályi háttér

- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet

b.) Feladatok

- A pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, tanítása. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy közreműködjön a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátásában, a gyermek, tanuló fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzésében, feltárásában, megszüntetésében.
- A nevelési-oktatási intézmény ellátja a tehetségkutatással és tehetséggondozással, a korai tanulási, beilleszkedési nehézségek korrekciójával, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával, valamint a gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat; felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére,

illetőleg ellensúlyozására. Szükség esetén a gyermek, tanuló érdekében intézkedést kezdeményez. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátását a gyermekjóléti szolgálat segíti.

- A nevelési-oktatási intézmények közreműködnek a gyermekek, tanulók veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködnek a gyermekjóléti szolgálattal, illetve a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal.
Ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermekeket, tanulókat veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, segítséget kér a gyermekjóléti szolgálattól.
- A tanulókat és szüleiket a tanév kezdetekor írásban tájékoztatni kell a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős személyéről, valamint arról, hogy milyen időpontban és hol kereshető fel.

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős segíti az iskola pedagógusainak gyermek- és ifjúságvédelmi munkáját. A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős feladata különösen:

1. az osztályokat felkeresve tájékoztatja a tanulókat arról, hogy milyen problémával, hol és milyen időpontban fordulhatnak hozzá, továbbá, hogy az iskolán kívül milyen gyermekvédelmi feladatot ellátó intézményt kereshetnek fel,
2. a pedagógusok, szülők vagy tanulók jelzése, a velük folytatott beszélgetés alapján megismert veszélyeztetett tanulóknál - a veszélyeztető okok feltárása érdekében - családlátogatáson megismeri a tanuló családi környezetét,
3. gyermekbántalmazás vélelme, vagy egyéb pedagógiai eszközökkel meg nem szüntethető veszélyeztető tényező megléte esetén kezdeményezi, hogy az igazgató értesítse a gyermekjóléti szolgálatot,
4. a gyermekjóléti szolgálat felkérésére részt vesz az esetmegbeszéléseken,
5. a tanuló anyagi veszélyeztetettsége esetén kezdeményezi, hogy az iskola igazgatója indítson eljárást a tanuló lakó-, illetve ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál rendszeres vagy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás megállapítása, szükség esetén a támogatás természetbeni ellátás formájában történő nyújtása érdekében,
6. az iskolában a tanulók és a szülők által jól látható helyen közzéteszi a gyermekvédelmi feladatot ellátó fontosabb intézmények (pl. gyermekjóléti szolgálat, nevelési tanácsadó, drogambulancia, ifjúsági lelki-segély telefon, gyermekek átmeneti otthona stb.) címét, illetve telefonszámát.

2. számú melléklet

A gyermekek sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények

Testi sértés

Btk.170. § (1) Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a sérülés vagy a betegség nyolc napon belül gyógyul, a könnyű testi sértés vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Ha a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon túl gyógyul, az elkövető a súlyos testi sértés büntettét követi el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Ha a testi sértést aljas indokból vagy célból, továbbá ha védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személlyel szemben követik el, a büntetés büntett miatt könnyű testi sértés esetén három évig, súlyos testi sértés esetén egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

(4) Büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha a testi sértés maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okoz, illetőleg, ha a súlyos testi sértést különös kegyetlenséggel követi el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a testi sértés életveszélyt vagy halált okoz.

(6) Aki a súlyos testi sértést gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel, a (4) bekezdésben meghatározott esetben három évig, életveszélyes sérülés okozása esetén öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(7) Az (1) bekezdésben meghatározott vétség elkövetője csak magánindítványra büntethető.

A testi sértés bűncselekményének **jogi tárgya az ember testi épsége, egészsége.**

A testi sértés passzív alanya bárki, "más személy" lehet, akinek testi épségét, egészségét sértik. A cselekmény elkövetési magatartása megvalósulhat a testi épség, egészség megsértésével, ami egyrészt a test bántalmazásában, másrészt az egészségsértésben nyilvánulhat meg.

A test bántalmazásán olyan külső behatást kell érteni, amely a testen, vagy általában annak egy részén nyomokat visszahagyó sérülést okoz. A testi sértés megállapíthatóságának nem feltétele a fájdalomkøozás, tekintve, hogy az emberi test anatómiai jellegzetességei következtében bizonyos körülmények között fájdalom nélkül is sérthető.

A testnek sérülés nélküli bántalmazása nem ad alapot a testi sértés megállapítására - legfeljebb annak kísérletét lehet megállapítani az egyéb feltételek megléte esetén - ellenben az esetek többségében tetteges becsületsértést, ritkábban kényszerítést, személyi szabadság megsértését valósítja meg.

A testi sértés alanya (elkövetője) bárki lehet.

Amennyiben a sérülés 8 napon belül gyógyul, akkor a cselekmény könnyű testi sértésnek, amennyiben 8 napon túl gyógyul, súlyos testi sértésnek minősül.

A testi sértés alapesetei a könnyű testi sértés vétsége és a súlyos testi sértés büntette. A könnyű testi sértés csak szándékosan követhető el, a gondatlan elkövetés nem bűncselekmény, míg a súlyos testi sértés gondatlan alakzata is büntetendő.

Gondozás elmulasztása

Btk. 173. § Aki állapotánál vagy idős koránál fogva önmagáról gondoskodni nem tudó személlyel szemben gondozási kötelezettségét nem teljesíti és ezáltal a gondozásra szoruló életét, testi épségét vagy egészségét veszélyezteti, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Egységes a gyakorlat abban a kérdésben, hogy kiskorú nem lehet passzív alanya (sértettje) a gondozási kötelezettség elmulasztásának. Kiskorú gyermek sérelmére nem e bűncselekmény elkövetését, hanem a specialitás elvének érvényesülésével a Btk. 195. § (1) bekezdése szerinti kiskorú veszélyeztetésének büntetettét kell megállapítani.

Kényszerítés

Btk. 174. § Aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, amennyiben más bűncselekmény nem valósul meg, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bűncselekmény **jogi tárgya a személyek legtágabb módon felfogható cselekvési szabadsága**, amennyiben annak védelme nem fogalmazódik meg valamilyen más különös részi törvényi tényállásban.

A bűncselekmény alanya a hivatalos személy kivételével bárki lehet.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. A bűncselekmény szubszidiárius, csak akkor állapítható meg, ha más bűncselekmény nem valósult meg.

Az elkövetési magatartás egyik eleme vaglyagos, megvalósulhat erőszakkal, illetve fenyegetéssel, akár mindkét módszer együttes alkalmazásával is.

Az erőszaknak személy ellen kell irányulnia, a dolog elleni erőszak e tényállás megvalósulása esetén fenyegetésnek minősül. A fenyegetés fogalmát a Btk. 138. §-a fogalmazza meg. Eszerint fenyegetés olyan súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.

Emberkereskedelem

175/B. § (1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatásként átad, vagy átvesz, más személyért elcserél, úgyszintén, aki ennek érdekében toboroz, mást szállít, elszállásol, elrejt, másnak megszerez, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

- a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,
- b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,
- c) munkavégzés céljából,
- d) fajtalanság vagy közösülés céljából,
- e) emberi test tiltott felhasználása céljából,
- f) bűnszövetségben vagy
- g) üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

- a) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, vagy
- b) a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból
  1. erőszakkal vagy fenyegetéssel,
  2. megtévesztéssel,
  3. a sértett sanyargatásával

követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

- a) a (2) bekezdés a)-b) pontjában, vagy a (3) bekezdés a) pontjában meghatározott személy sérelmére, a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból, illetve a (3) bekezdés b) pontja 1-3. alpontjában meghatározott módon, vagy
- b) tiltott pornográf felvétel készítése céljából

követik el.

(5) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére

- a) a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból,
- b) a (3) bekezdés b) pontja 1-3. alpontjában meghatározott módon, vagy
- c) tiltott pornográf felvétel készítése céljából

követik el.

(6) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az emberkereskedelem az embernek a szabadsághoz, a méltósághoz és az önrendelkezéséhez való jogosultságait sérti. Az Emberi Jogok egyetemleges Nyilatkozatának 1. Cikke rögzíti, hogy minden emberi lény szabadon születik, egyenlő méltósága és joga van. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése is kinyilvánítja, hogy a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az emberi méltósághoz és ettől senkit nem lehet önkényesen

megfosztani. Az Alkotmány 58. §-a rögzíti a személyes szabadsághoz való emberi jogot, amely megsértését a Btk. 175. §-a büntetni rendeli.

A nemzetközi jog és az Alkotmány szabályaival összhangban a Btk. 175/B. §-a azokat a magatartásokat rendeli büntetni, amelyek az **emberi méltóságot, szabadságot és az önrendelkezési jogot együttesen sértik**, és amelyek révén az ember tárggyá válva - akaratától függetlenül, annak ellenére, illetve akaratnyilvánításra képtelen avagy nem teljesen képes állapotát felhasználva - a kereskedelmi forgalom része lesz. Megjegyzendő, hogy az ember jogai, közé tartozik saját képességeinek, munkaerejének áruba bocsátása, és ebből következően az érintett személy beleegyezése esetén - ha ő maga válik áruvá -, általában hiányzik a jogellenesség.

Az elkövetési magatartások: az eladás, a megvásárlás, az ellenszolgáltatás fejében történő átadás, átvétel, az elcserélés és más embernek a fentiek céljából harmadik személy részére történő megszerzése. A törvény csak a visszterhes - egyébként polgári jogi szempontból érvénytelen szerződés megkötését, teljesítését valamint az embernek a kereskedelmi célból való megszerzését rendeli büntetni.

Ellenszolgáltatáson értendő bármilyen - egyébként anyagi értékkel bíró - tevékenység (takarítás, fuvarozás, építkezés, oktatás stb.). A visszterhes szerződések sajátos esetét jelenti az elcserélés.

Ha valaki mást harmadik személynek kereskedelmi célból szerez meg, akkor is büntetendő, ha a megszerző egyébként semmilyen ellenszolgáltatást nem kér, illetve nem kap. Ez esetben az szükséges, hogy a sértett jogellenesen kerüljön az elkövetőhöz, és egyidejűleg alanyi oldalon fennálljon az értékesítési célzat. Ez valójában sui generis bűnsegédi tevékenység.

A bűncselekmény alanya bárki lehet. A minősített esetek bizonyos körében az emberkereskedelemnek speciális alanya van.

A bűncselekmény elkövethető tettesként, társtettesként és részesként egyaránt. Az emberkereskedelemre való felhívás esetén - amennyiben az nem minősül felbujtásnak - a (6) bekezdésben írt előkészület valósul meg.

Az emberkereskedelem alanyi oldalon **szándékos bűncselekmény**. Megvalósítható egyenes és eshetőleges szándékkal egyaránt. Az (1) bekezdés utolsó fordulata esetén azonban - figyelemmel a célzatosságra - a cselekmény csak egyenes szándékkal követhető el.

Az eladásra, megvételre, ellenszolgáltatásért való átadásra, átvételre, elcserélésre, továbbá harmadik személy részére történő megszerzésre való felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, valamint az ezekben történő megállapodás esetén a cselekménynek a (6) bekezdés szerint büntetendő **előkészületi szakasza jön létre**.

A cselekmény a sértett átadásával, átvételével, elcserélésével, továbbá adásvételi, elcserélési célból avagy harmadik személy részére kereskedelmi célból történő megszerzésével befejezetté válik, függetlenül attól, hogy a

vételár kifizetésére egyidejűleg kerül-e sor, avagy az kifizetetlenül marad, illetve, hogy az ellenszolgáltatás teljesítése is megtörtént-e.

Előfordulhat, hogy a sértettnek az előkészületi szakaszon túljutott cselekmény esetén sikerül az átadás, átvétel, elcserélés illetve megszerzés előtt megszökni, avagy a fenti magatartások kívülálló ok miatt meghiúsulnak. Ilyen esetekben az emberkereskedelem **kísérlete** (Btk. 16. §) jön létre.

A törvény a **minősített esetek körének** meghatározásánál a sértett alanyi körnek, az emberkereskedelem céljának és az elkövetési módnak tulajdonít nagyobb társadalomra veszélyességet.

Az alanyi körön belül az alapesetnél **súlyosabb megítélés alá esik a 18. életévet be nem töltött**, vagy a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére történő elkövetés. A célzat szempontjából súlyosabb cselekmény valósul meg, ha az emberkereskedést munkavégzés, vagy nemi cselekmény céljából követik el. Az elkövetési mód akkor súlyosabb megítélésű, ha az elkövető az emberkereskedelmet bűnszervezet tagjaként, avagy a nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére valósítja meg.

Rágalmazás

Btk. 179. § (1) Aki valakiről, más előtt, a becsület csorbitására alkalmas tényt állít vagy híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmazást

- a) aljas indokból vagy célból,**
- b) nagy nyilvánosság előtt,**
- c) jelentős érdeksérelmet okozva követik el.**

A bűncselekmény jogi tárgya a becsület. Ezen a természetes és jogi személyről a környezetében, illetve a társadalomban kialakult kedvező értékítélet értendő. A becsületében indokolatlanul és alaptalanul megsértett személy többféle jogorvoslati eszközzel élhet. A Ptk. 78. § (1)-(2) bekezdései szerint a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jó hírnév védelmére is, a jó hírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tény hamis színben tüntet fel. A sértett ilyen esetben a Ptk. 84. § (1) bekezdésében írt eszközökkel is élhet. A személyek becsületességéhez fűződő vélelem büntetőjogi védelme fogalmazódik meg a Btk. 179. §-ában.

A bűncselekmény sértettje élő személy, ezek körülírható csoportja valamint jogi személy, társadalmi szervezet és hatóság egyaránt lehet. A meghalt személy sérelmére elkövetett rágalmazás a Btk. 181. §-ába ütköző kegyeletsértés vétségének minősül. A gyermekkorúakat, a beszámítási képességgel nem rendelkező személyeket, sőt a jogellenes cselekmények

elkövetőit is - a szükséges eljárások és a nyilvánosságra hozatal keretein túl - megilleti a velük kapcsolatos megfelelő bánásmód és kulturált emberi érintkezés, így a becsületet sértő bűncselekmények az ő sérelmükre is elkövethetők.

A rágalmozás elkövetési magatartása a becsület csorbítására alkalmas tény állítása, ilyen tény híresztelése, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata.

A bűncselekmény alanya bármilyen természetes személy lehet.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. A szándéknak át kell fognia a tényállításnak a becsület csorbítására alkalmas jellegét.

Becsületsértés

Btk. 180. § (1) Aki a 179. § esetén kívül mással szemben

a) a sértett munkakörének ellátásával, köz megbízatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben,

b) nagy nyilvánosság előtt

a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a becsületsértést tettlegesen követi el.

A becsületsértés és a rágalmozás vétsége között a jogi tárgyat, a sértettet, az alanyt, az alanyi oldalt illetően nincs különbség. Erre vonatkozóan lásd a Btk. 179. §-hoz írt magyarázatot.

Az elkövetési magatartások a becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata, vagy a becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmény.

Családi állás megváltoztatása

Btk. 193. § (1) Aki más családi állását megváltoztatja, így különösen gyermeket kicserél, vagy más családba csempész, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a családi állás megváltoztatását

a) gyógy- vagy nevelőintézet alkalmazottja foglalkozása körében,

b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy követi el.

(3) Ha a bűncselekményt a gyógy- vagy nevelőintézet alkalmazottja foglalkozása körében gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A bűncselekmény jogi tárgya más családi állása, értve ezen valakinek meghatározott családi kötelékbe való (házassági, rokonsági kapcsolaton,

illetve örökbe fogadáson alapuló) tartozását és az ebből fakadó társadalmi és jogi helyzetét.

A bűncselekmény passzív alanya bárki lehet, a gyakorlatban a gyermekek sérelmére elkövetés a tipikus.

Az elkövetési magatartás a családi állás megváltoztatása. Megváltoztatáson értendő minden olyan cselekmény, amely a családi állást meghatározó, vagy e szempontból jelentős körülmények megmásításában, hamis beállításában nyilvánul meg. Ez megvalósulhat az egyén családi jogállásának módosítására irányuló joghatás előidézésével, pl. hamis adatok jegyzőkönyvezésével. Ezen túlmenően a passzív alany helyzetének tényleges megváltoztatásával is.

A tényleges családi helyzet megváltoztatása lényegében azt jelenti, hogy a passzív alanyt megfosztja az eddigi családi állásától, vagy egy másik családba juttatja, vagy anélkül változtatja meg a családi állást. Az előbbi tipikus példája, melyet a törvényalkotó is kiemel, a más családba csempészés, a kicserélés, míg az utóbbira a gyermek elhagyása.

A kicserélés és a csempészet esetében a korábbi megszűnt családi állás helyébe másik családi állás lép, itt a megszűnt jogok, kötelezettségek helyébe új jogok és kötelezettségek lépnek. Az elhagyás esetében a megszűnt jogok és kötelezettségek helyébe nem lép újabb.

A kicserélés elkövetési magatartás két gyermek egymás helyébe juttatását jelenti. Ez a cselekmény mindkét gyermek családi állását sérti. A cselekmény elkövethető oly módon, hogy az érintett családok tagjai megállapodnak egymással, de úgy is, hogy csupán az egyik családtag a másik tudtán kívül, vagy őt megtévesztve cseréli ki a két gyermeket.

A más családba csempészés megtévesztő magatartás, amelynek lényege, hogy az elkövető a gyermek valódi családi állását illetően tévedésbe ejti, vagy tévedésbe tartja azt a családot, amelyik a gyermeket befogadja.

A családi állás megváltoztatása bűncselekmény **szándékosan** követhető el. A szándékosság megállapításának feltétele, hogy az elkövető tudata átfogja, hogy a magatartása következtében másnak a családi állása megváltozik. Az elkövetőnek tisztában kell lennie a passzív alany tényleges, valódi családi állásával, és ennek megváltoztatása tényével.

A (2) bekezdés fogalmazza meg a **minősített eseteket**. Az a) pont alanya csak gyógyintézet, vagy nevelőintézet alkalmazottja lehet. Mind a gyógyintézet, mind a nevelőintézet gyűjtőfogalom, mely magában foglalja mindazon intézményeket, melyek egyrészt a betegek gyógykezelésére, másrészt a **kiskorúak nevelésére szolgálnak**. Így ide tartoznak a szülőotthonok, kórházak, gyermek- és ifjúságvédő intézetek. Az "alkalmazott" fogalom ugyancsak teljes kört felölelő, valamennyi vezető, beosztott, fizikai vagy egyéb tevékenységet ellátó lehet elkövető.

A foglalkozás körében való elkövetésen értendő a jogszabályon, vagy szakmai szabályon alapuló kötelezettség megszegése, vagy elmulasztása.

Kiskorú elhelyezésének megváltoztatása

Btk. 194. § Aki végrehajtható hatósági határozat alapján elhelyezett kiskorút attól, akinél a hatóság elhelyezte, annak beleegyezése nélkül, az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából elvisz, avagy a kiskorút rejtve vagy titokban tartja, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A bűncselekmény **passzív alanya az a kiskorú**, akinek az elhelyezéséről végrehajtandó hatósági határozat rendelkezik.

E törvényhely alkalmazásában végrehajtandó hatósági határozaton értendő a bíróság jogerős érdemi határozata, vagy előzetesen végrehajtható ideiglenes intézkedése, továbbá a gyámhatóság jogerős, vagy nem jogerős végrehajtható határozata a kiskorú intézeti nevelésbe vételéről, állami nevelésbe vételéről.

A fenti határozatok a szülői felügyeletet érintik.

A gyakorlatban sűrűn előfordul, hogy a különélő szülők nem tudnak megegyezni abban a kérdésben, hogy a gyermek kinél legyen elhelyezve.

A gyámhatóság ilyen esetben határozatot hoz a szülői felügyeletet gyakorló szülő kijelöléséről. A gyámhatóság ezen határozata nem tekinthető gyermek elhelyezéséről rendelkező határozatnak, éppen ezért ennek megszegése nem valósítja meg a kiskorú elhelyezésének megváltoztatását.

A törvényi tényállás három vagylagos elkövetési magatartást fogalmaz meg. **Egyik a kiskorú elvitele, másik az elrejtése, és a harmadik pedig a tartózkodási helyének a titokban tartása.** Mind három elkövetési magatartás csak tevékenységgel fejthető ki. Ebből következően, pl. az a szülő, aki az önként hozzászökő gyermekét nem viszi vissza, önmagában ezzel a passzív magatartásával még nem követi el a bűncselekményt.

A fent megjelölt három elkövetési magatartás megkülönböztethető aszerint, hogy a kiskorú elhelyezéséről rendelkező hatósági határozatot már végrehajtották-e, vagy sem.

Tipikusan a hatósági határozat végrehajtását hiúsítja meg az elkövető, amikor a kiskorút "elviszi". Az elvitel olyan tevékenység, amellyel az elkövető a kiskorút az elhelyezési rendelkező határozattól eltérő, más környezetbe juttatja.

A magatartás lényege, hogy a kiskorút a jogosított személytől elvonja. Erre nem csak oly módon kerülhet sor, hogy a jogosított közvetlen felügyeleti köréből viszi el, hanem bárholonnan máshonnan, ahonnan a kiskorú egyébként haza tért volna, vagy őt hazavitték volna. Így **az elvitel tipikusan kapcsolódik az óvodákhoz, iskolákhoz, amikor az elkövető úgymond a gyermek elé megy, és magával viszi.**

Az elvitellel egy tekintet alá esik, ha az elkövető arra csábítja a kiskorút, hogy az szökjön hozzá és az ezt meg is teszi.

A kiskorúnak rejtve, vagy titokban tartása elsősorban a még végre nem hajtott hatósági határozatok érvényesülését akadályozza, de nem kizárt a megvalósulása a végrehajtott hatósági határozatok esetében sem. A

kiskorú elrejtése olyan magatartást ölel fel, amikor az elkövető a jogosult számára hozzáférhetetlenné teszi a kiskorút.

A titokban tartás a kiskorú hollétére vonatkozó ismeret eltagadása. A kiskorú hollétéről hamis tájékoztatás közlése, vagy pedig bármilyen közlés megtagadása.

A bűncselekmény elkövetését kizárja a jogosult - azaz akinél a kiskorút a hatóság elhelyezte - beleegyezése.

A bűncselekmény megállapíthatóságának feltétele, hogy az elkövető az elkövetési magatartásokat, az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából fejtsse ki. Tartós megváltoztatáson olyan, viszonylag hosszabb időtartamot kell érteni, amely a hatósági határozat meghíúsításaként értékelhető. Ez néhány óra, vagy néhány nap esetében nem állapítható meg. Legalább néhány hét eltelte szükséges.

A bűncselekmény alanya bárki lehet. Kétségtelen tény, hogy leggyakrabban az a szülő követi el a cselekményt, akinek gyermekét a másik szülőnél, vagy harmadik személynél helyezték el, illetve intézeti nevelésben, esetleg állami nevelésbe vették.

A cselekmény csak szándékosan követhető el. Az elkövetőnek tudnia kell a kiskorú elhelyezésére vonatkozó hatósági határozatról, továbbá arról, hogy a jogosult nem adta beleegyezését annak megváltoztatásához. Az elkövetői magatartás célzatos, kifejezetten az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából történik a kiskorú elvitele, elrejtése, vagy titokban tartása. Ezen célzat hiányában nem valósul meg a bűncselekmény.

A kiskorú elhelyezése megváltoztatásának vétsége nem valósul meg, ha az anyánál elhelyezett gyermek az apánál tett látogatás alkalmával ott marad, és szülői figyelmeztetés ellenére sem akar visszatérni az anyjához [Btk. 194. §]. BH1989. 264.

Válófélben lévő és különélő házastársak esetén, ha az egyik szülő kérelmére - annak személyi körülményei miatt - a gyámhatóság a közös kiskorú gyermeket intézetben helyezte el, önmagában ez a körülmény a szülői felügyeletet nem érinti. A másik szülő még akkor sem valósítja meg a kiskorú elhelyezése megváltoztatásának vétségét, ha a gyámhatóság ezt megelőzően - határozathozatal nélkül - azzal a kérelemmel fordult az intézethez, hogy a gyermeket további intézkedésig az intézet területéről ne adják ki. (Btk. 194. §) FBK 1992/26.

Kiskorú veszélyeztetése

Btk. 195. § (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, büntetett követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a nagykorú személy, aki kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírní törekszik.

(3) Büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki a kiskorúval kényszermunkát végeztet.

A bűncselekmény **jogi tárgya** a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődése. **Passzív alanya** a kiskorú személy.

A törvényi tényállás három bekezdése alapjaiban eltérő elkövetési magatartásokat tartalmaz, egyben az alanyok köre is különböző.

Az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény elkövetési magatartása a kiskorú nevelésének, felügyeletének, vagy gondozásának feladataiból származó kötelezettségek súlyos megszegése.

- **A nevelés fogalmán** lényegileg tervszerű magatartások sorozatát értjük, amelyek célja részben az ismeretanyag, illetve a képzet-, érzelmvilág gazdagítása, tágítása. Szűkebb értelemben nevelés a kiskorú testi és értelmi fejlődését elősegítő tudatos ráhatások összessége. Kissé tágítva a kört ide tartozik a szülői példamutatás stb.
- **Felügyeleti kötelesség** a kiskorú magatartásának, körülményeinek folyamatos, időről-időre visszatérően, vagy akár csak meghatározott időtartamra korlátozódó figyelemmel kísérése, ellenőrzése, aminek célja a kiskorú befolyásolására és a testi épségének sértésére alkalmas környezeti ártalmak elhárítása.
- **A gondozás** alapvetően a kiskorú testi szükségleteinek kielégítésére irányul, ezáltal biztosítva a kiskorú normális fejlődését.

A cselekmény megvalósulásának tipikus esete a kötelesség nem teljesítése, elmulasztása. Ez a gyakorlatban leginkább különböző jellegű kötelességszegések sorozataként jelentkezik, de közös jellemzőjük, hogy általában a kiskorúnak mind a testi, mind a szellemi fejlődését érintik. A törvényi tényállásban foglalt "súlyos" kötelességszegés tevással és mulasztással egyaránt megvalósítható.

A törvényalkotó azonban nem minden kötelességszegéshez, hanem csupán a kifejezetten súlyosakhoz kívánt büntetőjogi következményeket fűzni. Nem állapította meg a bíróság a súlyos kötelességszegést, amikor a szülő néhány órára ellátás nélkül hagyta 4-5 éves gyermekét, ugyancsak nem értékelte ilyenként a kiskorú alkalmoszerű testi sértést okozó bántalmazását, továbbá az iskola látogatásától való rövidebb idejű visszatartását (BJD 8895., BH1992. 93., BH1992. 623.).

A gyakorlatban súlyosnak tekinthető a kötelességszegés, ha az arra utal, hogy az elkövető az általános társadalmi felfogás szerinti minimális elvárhatóság követelményeinek sem tesz eleget. A korábbi példánál maradva súlyos a kötelességszegés, ha a szülő a 2-3 éves gyermekét több napra gondozás nélkül hagyja, az általános iskola alsó tagozatába járó gyermeket több napra kizárja a lakásból. Igen gyakori és a cselekmény megállapításának alapjául szolgál, ha az elkövető a gyermek tisztántartására, étellemezésére, megfelelő ruházttartására vonatkozó minimális elvárásoknak

sem tesz rendszeresen eleget. Ebbe a körbe tartozik, ha hosszabb időre kizárja a kiskorút az iskolai oktatásból, akadályozza őt tanulmányai folytatásában.

A Legfelsőbb Bíróság BK 47. állásfoglalásában elvi élel fejtette ki, hogy a kiskorú veszélyeztetésének megállapítására akkor van lehetőség, ha az iskolaköteles gyermeket huzamosabb időn keresztül tartja vissza az elkövető az általános iskola látogatásától, feltéve, hogy ez a kiskorú szellemi, erkölcsi fejlődését veszélyezteti. A gyermek szellemi fejlődésének veszélyeztetése nemcsak akkor áll fenn, ha a gyermek ennek következtében írástudatlan marad, hanem akkor is, ha az iskolalátogatástól való huzamos visszatartás következtében nem szerzi meg azokat az alapvető ismereteket, amelyek folytán később az életvitelhez szükséges további ismereteket sem képes megszerezni.

A bűncselekmény eredménye a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődésének veszélyeztetése. Az elkövető csak akkor vonható felelősségre a fenti bűncselekményben, ha a súlyos kötelességszegés és a kiskorú testi stb. fejlődésének veszélyeztetése között okozati kapcsolat van. Ez abban az esetben is megállapítható, ha a veszélyeztetésnek legalább az egyik oka a terhelti magatartás.

A kiskorú veszélyeztetése, az eredmény a veszélyeztetéssel befejezetté válik. A kiskorú tényleges károsodása nem tényállási elem, az elkövetői magatartás következtében kialakult testi, szellemi visszamaradottság a büntetés kiszabása körében értékelhető körülmény csakúgy, mint az a körülmény, hogy az elkövető a veszélyhelyzetet megszünteti.

A bűncselekmény alanya speciális, a **cselekmény tette csak a kiskorú nevelésére, felügyeletére, vagy gondozására köteles személy lehet.**

A cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett személynek nincs szülői felügyeleti joga, ezért nem követheti el a kiskorú veszélyeztetésének büntettét, ebből a szempontból nincs tartalmi különbség a szülői felügyeleti jog megszüntetése vagy szünetelése között. (BH1999. 55.)

Az a személy, akinek a szülői felügyeleti jogát jogerős bírósági határozat megszüntette, nem lehet alanya a cselekménynek (BH1994. 172.).

A cselekmény csak szándékosan követhető el. Tipikus, hogy az elkövető a kötelességszegést egyenes szándékkal valósítja meg, ugyanakkor az eredménnyel kapcsolatban az eshetőleges szándék megléte állapítható meg.

Az első fordulathoz képest eltérő elkövetési magatartást pönalizál a Btk. 195. § (2) bekezdése. Ennek a cselekménynek a tárgya ez a kiskorú erkölcsi fejlődése, szűkebb az első fordulatban meghatározottnál. A cselekmény passzív alanya itt is a kiskorú személy. Az elkövetési magatartás felbujtásszerű cselekményekkel valósul meg, bűncselekményre vagy züllött életmód folytatására való rábírás, illetve rábírnai törekvés.

A rábírás, rábírnai törekvés fogalmán a felbujtásnál kifejtettekkel egyezőt kell érteni. Az elkövetői magatartás mindig szándékos, de eshetőleges szándékkal is megvalósítható.

A **züllött életmód** folytatása némileg bővebb kifejtést érdemel. Ebben az esetben az elkövető nem egy meghatározott cselekmény elkövetésére veszi rá a kiskorút, hanem meghatározott életmód folytatására. Ami nem szükségképpen bűncselekmények elkövetéséből áll. A züllöttség olyan, társadalmilag negatív erkölcsi megítélésű életfelfogás, életvitel, amely huzamosabb időn keresztül, az adott személy eszmerendszerét áthatva, cselekedeteit azonos - erősen negatív - irányba terelve fejti ki hatását. A kiskorú veszélyeztetése tehát akkor állapítható meg a jelen fordulat alapján, ha az elkövető ilyen életmódra kívánja a kiskorút rábírní. Tipikusan ilyennek tekinthető a koldulásra, italozó életmódra, kábítószer fogyasztásra, csavargó életmódra való rábírás (BH1985. 51.). Ebből következőleg az eseti jellegű, vagy ellenkezőleg rendszeres, de nem súlyosan helyteleníthető magatartásra való rábírás nem alapozza meg a fenti bűncselekmény megállapítását.

A második fordulatban megfogalmazott bűncselekmény szubszidiárus, tehát csak abban az esetben kerülhet sor a megállapítására, amennyiben **súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg**. A bűncselekményre való felbujtás eredményeként, ha a gyermekkorú (tizennégy év alatti) bűncselekmény törvényi tényállását kimeríti, úgy az adott bűncselekmény közvetett tetteseként felel az elkövető, s veszélyeztetés megállapításának nincs helye.

Ha pedig az elkövető olyan bűncselekmény elkövetésére bírja rá a fiataikorút, amely cselekmény büntetési tétele magasabb a veszélyeztetésnél, annak a cselekménynek a felbujtója, s nem a veszélyeztetés elkövetője lesz a nagykorú személy.

A Btk. 195. § (3) bekezdése minősített eset specialitását a kiskorú és az elkövető közötti kapcsolat lényege adja. Ezen bekezdés alanya csak az a személy lehet, aki a kiskorút megvásárolta - azaz bűncselekmény útján, a családi állapot megváltoztatásával került hozzá a kiskorú -.

Mindenképpen ide értendő, amikor az elkövető a sértettet akarata ellenére kötelezi valamilyen tevékenység elvégzésére, amely egyébként rendszeres munkavégzésnek felel meg, s anélkül, hogy megfelelő díjazással járna.

A Btk. 195. § (3) bekezdésében megfogalmazott minősített eset alanya bármely nagykorú személy lehet. A minősített esetként való szabályozást a kiskorú adekvát és későbbi életét meghatározóan befolyásoló elkövetési mód indokolja.

Külön értelmezést kíván az eddig magyar jogszabályba nem foglalt **kényszermunka fogalmának meghatározása. Mindenképpen ide értendő, amikor az elkövető a sértettet akarata ellenére kötelezi valamilyen tevékenység elvégzésére**, amely egyébként rendszeres munkavégzésnek felel meg, s kényszeríti erre az elkövető akként, hogy egyébként járó megfelelő díjazással látná el a sértettet.

Tartás elmulasztása

Btk. 196. § (1) Aki jogszabályon alapuló és végrehajtható hatósági határozatban előírt tartási kötelezettségét önhibájából nem teljesíti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2)*

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a tartás elmulasztása a jogosultat súlyos nélkülözésnek teszi ki.

(4) Az (1) és (2) bekezdés alapján az elkövető nem büntethető, a (3) bekezdés esetén pedig büntetése korlátlanul enyhíthető, ha kötelezettségének az első fokú ítélet meghozataláig eleget tesz.

A bűncselekmény tárgya a jogosítottnak az eltartáshoz való joga. Ennek a jognak jogszabályon, vagy végrehajtható hatósági határozaton kell alapulnia. A jogszabályon elsősorban a családjogi szabályok értendők.

Ennek alapján tartásra kötelezett lehet meghatározott feltételek megléte esetén a házastárs, a leszármazó, a felmenő, a nagykorú testvér, a mostoha szülő, a gyermek.

A cselekmény elkövetési magatartása a tartási kötelezettség elmulasztása. A **bűncselekmény tiszta mulasztási bűncselekmény**, megvalósulásához nem szükséges semmiféle következmény beállása.

Alany tettesi minőségben csak az lehet, akit jogszabály, vagy hatósági határozat tartásra kötelezett.

A cselekmény csak szándékosan követhető el. Feltétele ennek, hogy az elkövető tudomással bírjon a tartási kötelezettségéről és ennek önhibájából ne tegyen eleget. Az önhiba akkor állapítható meg, ha akár a mulasztás, akár annak oka az elkövetőnek felróható.

Erőszakos közösülés

Btk. 197. § (1) Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közösülésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közösülésre használja fel, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,

c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen közösülnek.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett erőszakos közösülés a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

A **bűncselekmény jogi tárgya** a nemi szabadság.

A cselekmény **passzív alanya lehet férfi vagy nő életkortól függetlenül**. Ebből következően az erőszakos közösülés passzív alanya lehet gyermek is, aki élettani értelemben vett közösülésre ténylegesen képtelen.

Az elkövetési magatartásnak két fordulata van, mindkét fordulatnak közös tényállási eleme a közösülés. Az erőszakos közösülés megállapíthatóságának feltétele, hogy a nemi szervek közösülési szándék eredményeként érintkezzenek. Ennek hiányában csupán szemérem elleni erőszak valósul meg.

Az alapeset elkövetési magatartásainak első fordulata a közösülésre kényszerítés. A fenyegetés a Btk. 138. § értelmében súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen. Ez a fogalom meghatározás az erőszakos közösülés vonatkozásában két megszorítással irányadó. Egyrészt a fenyegetésnek az élet, vagy testi épség ellen kell irányulnia, másrészt pedig a fenyegetésnek közvetlennek kell lennie.

Az elkövetési magatartás második fordulata a sértett védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotának közösülésre való felhasználása.

Védekezésre képtelen az a személy, aki bár akaratnyilvánításra képes, de fizikai adottságainál, helyzeténél fogva nem tud ellenállást tanúsítani. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából közömbös, hogy a védekezésre képtelen állapot csupán ideiglenes jellegű, pl. betegség, súlyos kimerültség következménye, vagy állapot jellegű, pl. a sértett valamilyen testi fogyatékoságban szenved, vagy pedig azért képtelen a védekezésre, mert az adott bűncselekménytől függetlenül mások, pl. megkötözték.

A Btk. 210. § értelmében a 12. életévét be nem töltött passzív alany a Btk. 197. § alkalmazásában mindig védekezésre képtelen személy.

Akaratnyilvánításra képtelen az a személy, akinek akár állandó jelleggel, akár alkalmilag nincs jogi értelemben figyelembe vehető akarata. Ez az állapot eredeztethető az adott személy pszichikai adottságaiból, vagy adott állapotából. Ebbe a körbe tartozik az öntudatlan állapot, ájulás, teljes részegség, valamilyen narkotikumtól származó kábultság, vagy hipnotikus állapot is. Ide sorolandó az elmebetegség, gyengeelméjűség is.

Az erőszakos közösülés alanya önálló és közvetlen tettesként csak a sértettől eltérő nemű személy lehet. A közösülés fogalmi körébe ugyanis csak két különböző nemű személy nemi érintkezése vonható.

Az erőszakos közösülés bármely alakzata csak szándékosan követhető el.

A Btk. 197. § (2) bekezdése az erőszakos közösülés **három minősített esetét** fogalmazza meg.

- Az a) pont szerint súlyosabban büntetendő, aki **12. életévét be nem töltött személy** sérelmére követi el a cselekményt. E minősített eset alkalmazandó természetesen, ha a 12. életévét be nem töltött sértettel erőszak, illetve élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés mellett közösül az elkövető, de ugyancsak akkor is, ha a sértett beleegyezésével történik a közösülés és a Btk. 210. § szerinti

értelmezés folytán tekintendő a sértett védekezésre képtelen személynek.

- A b) pont az **elkövető és a sértett között fennálló viszonyra** tekintettel értékeli az elkövetői magatartást súlyosabban. A b) pont hatálya alá tartozó elkövetők visszaélnék a sértettel szemben fennálló hatalmukkal és éppen ők támadják azt, amit védeniük kellene. A nevelő és felügyelő kötelezettsége a rábízottak erkölcsi és lelki fejlődésének elősegítése, ide értve a nemi élet területén jelentkező veszélyek elhárítását. A gondozó, gyógykezelő hivatása a testi épség és egészség károsításának távoltartása. Az ilyen személyek támadása helyzetüknél fogva megkönnyíti a kényszert, ugyanakkor a sértett oldalán nehezíti az ellenállást. A nevelés, felügyelet, gondozás fogalomkörével kapcsolatban lásd a Btk. 195. §-hoz fűzött magyarázatot.
- A Btk. 197. § (2) bekezdés c) pontja a **többes elkövetés** speciális esetét szabályozza minősített esetként.

A kiskorú sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény esetén a gyámhatóságot megillető magánindítvány előterjesztése jogosultságának megítélésénél az igazgatási jogszabályok rendelkezései az irányadók. [Btk. 31. § (3) bek., 197. § (1) bek., 209. § 1/1974. (VI. 27.) OM sz. r.] (BH 1985. 294.)

Szemérem elleni erőszak

Btk.198. § (1) Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanságra, vagy ennek eltérésére kényszerít, vagy másnak a védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát fajtalanságra használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,

c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen fajtalankodnak.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

A bűncselekmény jogi tárgya a nemi szabadság. Passzív alanya lehet a cselekménynek mind nő, mind férfi. Az önálló és közvetlen tettes valamint a passzív alany csak ellenkező nemű lehet.

A törvényhely két elkövetési magatartást határoz meg: a fajtalanságra, vagy ennek eltérésére kényszerítést, másodikként, a passzív alany védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapotának fajtalanságra való kihasználását.

Az elkövetői magatartás a jogszabályhely első fordulatóban a fajtalanságot lehetővé tevő erőszak, fenyegetés kifejtésével veszi kezdetét (BH1992. 514.).

A szemérem elleni erőszak minősített eseteivel kapcsolatban ugyancsak a Btk. 197. §-hoz fűzött magyarázat az irányadó.

A szemérem elleni erőszakot az erőszakos közösüléstől a közösülési szándék hiánya határolja el. A gyakorlatban azonban részben más nemi erkölcs elleni bűncselekmények, részben pedig más, nem ebbe a körbe tartozó bűncselekmények elhatárolása jelentkezik problémaként.

Nem a szemérem elleni erőszak büntettét, hanem a kiskorú veszélyeztetésének a büntettét valósítja meg pl. az az apa, aki a nemi vágyának felkeltése érdekében a kiskorú leánygyermekét magához szorítja, szájon csókolja és a mellét megfogja.

Megrontás

201. § (1) Aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel közösül, valamint az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét meg nem haladott személlyel fajtalanodik, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírní, hogy vele közösüljön vagy fajtalanodjék, büntettet követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig, illetőleg egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1), illetőleg a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény sértettje az elkövető hozzátartozója, avagy az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll.

A tizenkettedik életévét be nem töltött személyek fokozott védelme testesül meg az erőszakos közösülés [Btk. 197. § (2)], szemérem elleni erőszak [Btk. 198. § (2) a)], továbbá a természet elleni erőszakos fajtalanság [Btk. 200. § (2) a)] esetében, ahol a sértett életkora minősítő körülmény. Az életkornak azonban a nagykorúság elérésig a tizenkettedik életév betöltése után is jelentősége van. A kiskorú személyek erkölcsi, nemi fejlődésének ez a szakasza a későbbi életük szempontjából meghatározó jellegű, ezért az ebben a korban őket ért, az egészséges nemi fejlődésüket támadó magatartások sokkal súlyosabb - akár az egész életre kiható - következményekkel járnak, mint a nagykorúak sérelmére elkövetett hasonló cselekmények.

A bűncselekmény jogi tárgya a serdületlen személyek egészséges nemi fejlődése.

A megrontás **passzív alanya** a közösülés fogalmából adódóan csak az elkövetővel ellenkező nemű, míg a második fordulat szerinti fajtalanokodás esetén **az elkövetővel azonos, de külön nemű is lehet.**

A sértett a Btk. 210. § rendelkezéseiből fakadóan tizenkét év alatti személy nem lehet a Btk. 201. § (1) bekezdésében foglalt elkövetési magatartásnál. A közösülésre vagy fajtalanságra való eredménytelen rábírás [Btk. 201. § (2)] esetén viszont 12. életév alatti is lehet a passzív alany.

A közösülés, illetve a fajtalanzkodás nem történhet erőszak, vagy fenyegetés hatására, illetve védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapot kihasználásával, mert ezekben az esetekben erőszakos közösülés, szemérem elleni erőszak, természet elleni erőszakos fajtalanóság megállapításának van helye.

A sértett beleegyezése a közösülésbe vagy a fajtalanóságba nem akadályozza a bűnösség megállapításának. Sőt éppen e körülmény folytán valósul meg ezen és nem más bűncselekmény.

A megrontás alanya mind férfi mind nő lehet. Az életkor azonban más jelentőséggel bír.

A megrontás csak szándékosan követhető el.

A Btk. 201. § (2) bekezdése önállóan szabályozza azt az esetet, amikor az elkövető - aki ez esetben csak tizennyolcadik életévét betöltött személy lehet - a passzív alanyt közösülésre, fajtalanzkodásra törekszik rábírnival. A rábírásra törekvés kifejezetten szándékos tevékenység.

A megrontás büntetett elkövető javára nem enyhítő körülmény, hogy az ilyen jellegű cselekmény erkölcsi megítélése a cigány lakosság egy részénél más jellegű [Btk 201. § (1) bek., 83. §]. BH1988. 218

202. § (1) Aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy mással közösüljön vagy fajtalanzkodjék, büntetett követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírnival, hogy mással közösüljön vagy fajtalanzkodjék, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig, illetőleg egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1), illetőleg a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény sértettje az elkövető hozzátartozója, avagy az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll.

Vérfertőzés

203. § (1) Aki egyenesági rokonával közösül vagy fajtalankodik, büntetett követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető a leszármazó, ha a cselekmény elkövetésekor tizennyolcadik életévét nem töltötte be.

(3) Aki testvérével közösül, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A vérfertőzés törvényi tényállása a legközelebbi vérrokonok - egyenes ági rokonok, és testvérek - közötti nemi kapcsolatot szankcionálja.

A **bűncselekmény jogi tárgya** kettős: egyrészt az egészséges utódláshoz, másrészt a vérségi kapcsolaton alapuló rokoni viszonyok tisztaságához fűződő érdek. A hangsúly a vérségi kapcsolaton van, így a cselekmény

elkövethető a házasságon kívül született lemenővel, de nem követhető el az örökbefogadottal.

A vérfertőzés elkövetési magatartásaként a törvény a közösülést és a fajtalankodást határozza meg. A fenti fogalmak értelmezésével kapcsolatban a Btk. 197. §-hoz, illetve a Btk. 210/A. §-hoz fűzött magyarázat értelemszerűen irányadó.

A törvény az egyenesági rokonok közötti valamennyi szexuális kapcsolatot büntetni rendeli az (1) bekezdésben, a testvérek között azonban csak a közösülést és a természet elleni fajtalanságot - (3) bekezdés - vonja a kriminalitás körébe. Természet elleni fajtalanságon mind a férfiak, mind a nők közötti fajtalanságot érteni kell.

A vérfertőzés esetében kiemelést igényel, hogy az elkövetési magatartás sajátja általában az önkéntesség.

A törvényi tényállás alanya csak egyenesági rokon, illetve testvér lehet, akik között vérségi kapcsolat áll fenn. A Csjt. 34. § (1) bekezdése az egyenes ági rokon fogalmát a következőképpen definiálja: "egyenesági a rokonság azok között, akik közül az egyik a másiktól származik".

A testvérek közötti vérfertőzés esetében ugyancsak a vérségi kapcsolat a meghatározó. Figyelmet érdemel, hogy ehhez elegendő az egyik szülő közös volta is, azaz féltestvérek is elkövethetik a cselekményt.

A cselekmény csak szándékosan követhető el. Az elkövető tudatának a tényállásban megjelölt vérrokonni kapcsolatot át kell fognia. Amelyik elkövető a fenti kapcsolatról nem tudott az elkövetéskor, ténybeli tévedés folytán nem büntethető, ez azonban a másik elkövető büntetőjogi felelősségét nem érinti. A (2) bekezdés büntethetőséget kizáró okot határoz meg a tizennyolc éven aluli leszármazó javára.

Üzletszerű kéjelgés elősegítése

205. § (1) Aki épületet vagy egyéb helyet üzletszerű kéjelgés céljára másnak a rendelkezésére bocsát, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki bordélyházat tart fenn, vezet, vagy annak működéséhez anyagi eszközöket szolgáltat, öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a bordélyházban tizennyolcadik életévét be nem töltött személy folytat üzletszerű kéjelgést.

b)*

(4) Aki mást üzletszerű kéjelgésre rábír, az (1) bekezdés szerint büntetendő.

A bűncselekmény jogi tárgya a nemi erkölcs, a nemi kapcsolatok társadalmi rendje.

A (3) bekezdés a) pontja a fiatalkorúak fokozott büntetőjogi védelme érdekében súlyosabban rendeli büntetni a (2) bekezdésben megfogalmazott

elkövetési magatartásokkal megvalósított cselekményt, ha a bordélyházban tizennyolcadik életévét be nem töltött személy folytat üzletszerű kéjelgést. Mint minden más esetben, ahol a törvény kimondottan a tizennyolcadik életév betöltetlenségét követeli meg, nem bír jogi relevanciával, ha a tizennyolc éven aluli személy házasságkötés folytán nagykorúvá vált. A minősített eset megállapíthatóságának feltétele, hogy az elkövető tisztában van azzal, hogy a sértett tizennyolc éven aluli.

A bűncselekmény alanya bárki lehet.

Tizenkét és tizennégy év közötti személy üzletszerű kéjelgésre való rábírása esetén a Btk. 202. § (1) és (2) bekezdése szerinti megrontás büntette megállapításának van helye.

Kitartottság

206. § Aki üzletszerű kéjelgést folytató személlyel egészben vagy részben kitartatja magát, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

A "kitartás" tartalmilag "eltartást" jelent. Míg azonban, az eltartás egy belső kapcsolaton, vagy jogi kapcsolaton alapuló, erkölcsileg helyeselhető magatartás, addig a "kitartás" kifejezés negatív erkölcsi értékelést fejez ki.

A kitartó és a kitartott között nem, vagy nem elsősorban szexuális kapcsolat áll fent, hanem vagyoni jellegű viszony. A kitartó a kitartott anyagi igényeit elégíti ki, az anyagi juttatás fedezetét pedig a kitartó prostitúció útján szerzett jövedelme adja.

A bűncselekmény **jogi tárgya** a nemi kapcsolatoknak a társadalomban elfogadott rendje.

A törvényhozó a bűncselekmény elkövetési magatartásaként a fentebb már említett kitartást határozta meg. Ez gyakorlatilag anyagi juttatás elfogadását jelenti, mely az elkövető megélhetési forrásának tekinthető.

Az elkövetési magatartás folyamatos jellegű.

A kitartottság alanya tettesi minőségben bárki lehet, kivéve azt a személyt, akinek az eltartására az üzletszerű kéjelgést folytató személy a törvénynél, vagy más oknál fogva köteles. Nem zárja ki a büntethetőséget, ha a kitartott a házastársa az üzletszerű kéjelgést folytatónak.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. Az elkövető tudatának át kell fognia azt a körülményt, hogy visszatérő, az életszínvonalát javító jövedelme az üzletszerű kéjelgést folytató személytől származik.

Szeméremsértés

208. § Aki magát nemi vágyának kielégítése végett más előtt szeméremsértő módon mutogatja, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

Az elkövetési magatartás a köznapi értelemben vett magamutogatásnál szűkebb kört ölel fel, lényegében a lemeztelenített nemi szerv mutogatását jelenti, gyakorlatban kizárólag férfiak részéről. Mind a törvényi tényállás szövegéből, mind a logikai értelmezésből következően a mutogatásnak más előtt kell megtörténnie. Elegendő azonban, ha az elkövető felismeri annak a lehetőségét, hogy más személy jelen lehet és láthatja a nemi szervének a mutogatását. Akkor is megvalósul a cselekmény, ha a jelen levő személy ezt ténylegesen nem észleli (BH1993. 341.).

Tényállási elem, hogy a mutogatásnak szeméremsértő módon kell megvalósulnia. A gyakorlatban általában a különböző nemű személyek előtt a nemi szerv felfedése önmagában véve is szeméremsértő. Az erkölcsi normák változásával együtt azonban bizonyos körülmények között kivételek adódhatnak ez alól. Ennek tipikus példája a nudista mozgalom. Ettől merőben eltérő a nemi szervét mutogató személy magatartása, aki nem egyszerűen csak lemezteleníti azt, hanem szándékosan és feltűnően látni engedi. Ez a magatartásforma egyértelműen az exhibicionizmus egyik megjelenési formája. A törvényi tényállás szövegezéséből következően **az elkövető magatartása rendszerint ismétlődő jellegű.** Erre utal a "mutogat" szó használata, ám egyetlen eset is tényállásszerű.

3. számú melléklet

*A gyermek sérelmére elkövetett egyes szabálysértések***Becsületsértés**

Szt.138. § (1) Aki mással szemben a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Becsületsértés miatt szabálysértési eljárásnak csak magánindítványra van helye.

A becsületsértés **jogi tárgya** az ember társadalmi megbecsülése, az emberi méltóság. A becsület csorbítására alkalmas minden olyan szóval és viselkedéssel elkövetett cselekmény, amelyben kifejeződik az elkövetőnek a sértettel szembeni megvetése, őt gúnyoló, megszégyenítő, lealacsonyító értékítélete. Az állandó bírói gyakorlat szerint nem minősül becsületsértésnek a kemény kritika megfogalmazása, ugyanígy az elkövető pusztán indulat által vezérelt megnyilatkozásai, szidalmi sem.

Az adott kifejezés, értékítélet becsületsértő jellegének eldöntése minden esetben jogalkalmazói értékelést igényel, ahol az elkövető és a sértett korábbi viszonyát, az adott szituációt, a kifejezés társadalmi megítélését kell alapul venni.

A törvény - egyezően a korábban hatályos szabályozással - csak azokat a verbális viselkedési formákat rendeli szabálysértésként büntetni, melyek a jogalkotó értékítélete szerint **nem érik el a büntetőjogi büntetést-érdeklőség szintjét**. Ha ugyanis a becsületsértő megnyilvánulás

a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegebízásával, közérdekű tevékenységével van összefüggésben,

b) azt nagy nyilvánosság előtt, vagy

c) tettelesen követi el, akkor a Btk. 180. §-a szerinti becsületsértés vétségét valósítják meg.

A verbális becsületsértés kísérlete fogalmilag kizárt. **A cselekmény csak szándékosan követhető el**. A becsületsértés annyi rendbeli, ahány sértettet érint a becsületsértő kifejezés vagy cselekmény. Tekintettel arra, hogy a szabálysértési jog nem ismeri a folytatólágosság intézményét, az ugyanazon sértett sérelmére elkövetett, más-más tartalmú becsületsértő kijelentések elvben önálló szabálysértési cselekményt valósítanak meg.

Gyermekkel koldulás

Szt.146. § (1) Aki gyermekkorú személyt arra bír rá, hogy közterületen vagy nyilvános helyen kolduljon, illetve házalva kéregessen, továbbá aki a gyermekkorú személy társaságában koldul, illetve házalva kéreget, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kiutasításnak is helye van.

(3) A szabálysértési hatóság a szabálysértés tényéről, az érintett gyermek és az elkövető adatairól a gyermek lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot értesíti.

A Szabálysértési törvény a koldulást önmagában nem nyilvánítja jogellenessé. Ugyanakkor - mintegy a **kiskorú veszélyeztetése büntettének "kiegészítő" tényállásaként**, amikor a rendszeres, életmódszerű elkövetés nem állapítható meg - szabálysértésnek tekinti, ha az elkövető gyermeket bujt fel koldulásra, illetve vele együtt követi el a cselekményt.

A Gyermekvédelmi törvény rendelkezési szerint az eljáró hatóságok a gyermek veszélyeztetettsége esetén kötelesek jelzéssel élni az illetékes gyermekjóléti szolgálatnál. A gyermekkel koldulás esetében ez a veszélyeztetettség alappal vélelmezhető, így a törvény ezt a hatósági kötelezettséget nevesíti.

Veszélyes fenyegetés

151. § (1) Aki

a) mást félelemkeltés céljából olyan bűncselekmény elkövetésével komolyan megfenyeget, amely a megfenyegetett személy vagy annak hozzátartozója élete, testi épsége vagy egészsége ellen irányul,

b) mást félelemkeltés céljából a megfenyegetett személyre vagy annak hozzátartozójára vonatkozó, a becsület csorbítására alkalmas tény nagy nyilvánosság elé tárásával komolyan megfenyeget, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kiutasításnak is helye van.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

A törvény a gyakorlatban tapasztalható elkövetési formákra tekintettel kibővíti és az eddiginél differenciáltabban fogalmazza meg a veszélyes fenyegetés tényállását:

- az (1) bekezdés *a)* pontjában az elkövetési magatartás alanyi oldala egyrészt kiegészül a speciális célzattal, a félelemkeltéssel, kibővül a megfenyegetett személyi kör a megfenyegetett személy hozzátartozóival, ugyanakkor a védendő jogtárgyak, az élet és a testi épség mellé az egészség is "belép",

- az (1) bekezdés *b)* pontja ebben a körben vadonatúj jogtárgyat, az emberi méltóságot veszi védelembe: reális félelmet válthat ki a sértettben, ha valaki - a személye vagy hozzátartozója ellen irányuló - a nagy nyilvánosság előtti becsületsértés elkövetésével fenyegeti meg komolyan.

Amennyiben ez a fenyegető magatartás haszonszerzési célzattal és károkozással is társul, már nem a veszélyes fenyegetés szabálysértése, hanem a Btk. 323. §-ába ütköző zsarolás büntette valósul meg.

4. számú melléklet

A szülői felügyeleti jog megszüntetése

Csjt. 88. § (1) A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet:

a) ha a szülő felrható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti,

b) ha a gyermeket más személynél helyezték el, vagy átmeneti nevelésbe vették és a szülő felrhatóan gyermeke érdekét súlyosan sértő módon nem működik együtt a gyermekét gondozó nevelőszülővel vagy intézménnyel, gyermekével nem tart kapcsolatot, továbbá magatartásán, életvitélén, körülményein az átmeneti nevelés megszüntetése céljából nem változtat.

c) ha a szülőt a bíróság valamelyik gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélte.

(2) A bíróság a szülői felügyeletet abból az okból is megszüntetheti, hogy a szülő életközösségben él a felügyelettől megfosztott másik szülővel és ezért alaposan tartani lehet attól, hogy a felügyeletet nem fogja a gyermek érdekének megfelelően ellátni.

(3) Ha a bíróság a szülői felügyeletet a szülő mindegyik gyermeke tekintetében megszüntette, a megszüntető határozat hatálya kihat a később született gyermekekre is.

(4) Az, aki szülői felügyeletet megszüntető jogerős ítélet hatálya alatt áll, nem fogadhat örökbe, gyámságot nem viselhet, gyermek nála nem helyezhető el és nincs joga arra, hogy gyermekével kapcsolatot tartson.

A szülői felügyelet megszüntetése olyan bírói hatáskör, amely elég ritka perkategória, ám a keresetnek helyt adás esetén rendkívül súlyos jogkövetkezményeket von maga után, ezért van kiemelt jelentősége. (A szülői felügyelet egyébként a törvény erejénél fogva szűnik meg, ha a gyermek a nagykorúságát eléri, a szülő a gyermek kiskorúsága idején meghal, vagy a gyermeket örökbe fogadják.)

A szülői felügyeleti jog bírósági megszüntetésének a Csjt. 88. § (1)-(2) bekezdése alapján vagylagos feltételek fennállása esetén van helye.

A vagylagosság természetesen azt jelenti, hogy bármelyik feltétel áll fenn a felsoroltak közül, a szülői felügyeleti jog megszüntetésének van helye. Nem szükséges, hogy a feltételek együttesen álljanak fenn (BH1991. 193.).

Csak lehetőség a bíróság számára a megszüntetés a Csjt. 88. § (2) bekezdésében foglaltak szerint, ha a szülő életközösségben él a felügyelettől megfosztott másik szülővel, és ezért alaposan tartani lehet attól, hogy a felügyeletet nem fogja a gyermek érdekében megfelelően ellátni.

A feltételek közül az "a" ponttal kapcsolatban kiemelendő, hogy a törvény szövege nem tesz különbséget a tevőleges magatartás vagy a mulasztás között. **Mind a tevőleges magatartás (a szülői felügyelettel való visszaélés), mind a szülői felügyelet körébe tartozó kötelezettségek elmulasztása** eredményezheti a szülői felügyelet megszüntetését, ha ez

súlyos érdeksérelemmel járt, vagy nem járt ugyan még érdeksérelemmel, de súlyos veszélyhelyzet előidézésére alkalmas.

A "b" pont a gyakorlatban igen ritkán fordul elő. Amennyiben előfordul, a kapcsolattartási jog gyakorlásával olyan súlyos visszaélés valósul meg, amely esetben a kapcsolattartási jog korlátozása vagy felfüggesztése nem elegendő a visszaélésszerű joggyakorlásnak a gyermek érdekét súlyosan sértő eredménye elhárításához, amely esetben nincs más eszköz a gyermek nevelését felróhatóan akadályozó - és ezáltal érdekét súlyosan sértő - szülői magatartás meggátolására. A törvényi tényállás szerint azonban ez a feltétel is megvalósulhat mulasztással, akár a gyermek nevelésében való együttműködés tekintetében, ha ez a gyermek érdekét súlyosan sérti, akár úgy, hogy a szülők nem tesznek semmit az átmeneti nevelésbe vétel okának elhárítása érdekében.

A "c" pont alatt a gyermek élete, testi épsége és egészsége ellen elkövetett, továbbá a család és az ifjúság, a nemi erkölcs ellen elkövetett bűntetteket kell érteni (BH1995. 270.).

A szülői felügyelet megszüntetésének **súlyos jogkövetkezményei** pedig a következők:

A Csjt. 88. § (3) bekezdése alapján, ha a bíróság a szülői felügyeletet a szülő mindegyik gyermeke tekintetében megszüntette, a megszüntetés hatálya **kihat a később született gyermekekre is.** [Az ítéletben rendelkezni kell arról, hogy a szülői felügyeletet a bíróság melyik gyermekre vagy gyermekekre szüntette meg - BH1995. 270.].

A Csjt. 88. § (4) bekezdése alapján az, aki szülői felügyeletet megszüntető jogerős ítélet hatálya alatt áll, **nem fogadhat örökbe, gyámságot nem viselhet, gyermek nála nem helyezhető el, és nincs joga arra, hogy gyermekével kapcsolatot tartson** [kivételet a Csjt. 92. § (3) bekezdés].

A szülői felügyelet megszüntetése nemcsak a saját gyermek feletti szülői felügyelet gyakorlásának megakadályozását célozza, hanem a szülői jogkör gyakorlására való alkalmatlanság negatív erkölcsi értékítéletét is kifejezésre juttatja. Mind a szülő, mind a gyermek érdekében garanciális jellegű szabály tehát, hogy e súlyos jogkövetkezmény alkalmazására csak felróható magatartás esetén van mód (Csjt. 88. §). (BH2000. 206)

A kiskorú veszélyeztetése büntettének nem lehet az elkövetője, akinek a bíróság korábban ugyanilyen bűncselekmény miatt a szülői felügyeleti jogát megszüntette [Btk. 195. § (1) bek., Be. 215/A. § a) pont, Csjt. 71. § (2) bek., 88. § (1) és (4) bek.]. (BH1994. 172.)

Ha az egyik szülő meghal, a szülői felügyeleti jog ettől kezdve kizárólag a másik szülőt illeti meg, akkor is, ha a gyermekről ténylegesen nem ő gondoskodik. Szülői felügyeleti joga változatlanul fennmarad abban az esetben is, ha a bíróság a gyermeket harmadik személynél helyezi el. A szülői felügyeleti jog megszüntetésének van viszont helye akkor, ha a szülő a gyermekkel kapcsolatos tartási, gondozási és nevelési kötelezettségét a gyermek érdekét súlyosan sértő módon elhanyagolja, és ezen túlmenően

olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy a szülői felügyeleti joga gyakorlása során a gyermek további fejlődését, sorsának alakulását veszélyeztesse. [Csjt. 70., 72. § 88. § (1) bek. a) pont, 91. § c) pont, OM sz. r. 34. § (4) bek.] (BH1985. 149.)

Csjt. 89. § A bíróság a jövőre nézve visszaállítja a szülői felügyeletet, ha az az ok, amely miatt azt megszüntették, már nem áll fenn, és nincs egyéb olyan ok sem, amely a megszüntetésre alapul szolgálna.

E törvényhellyel kapcsolatban azt kell hangsúlyozni, hogy a kereset eredményességéhez nem elegendő annak bizonyítása, hogy a szülői felügyelet megszüntetésének eredeti okai már nem állnak fenn, hanem annak megállapítása is szükséges, hogy semmi olyan egyéb ok nem áll fenn, ami a törvény szerint a szülői felügyelet megszüntetésének indoka lehet. Ebben a körben pedig a bíróságnak a Pp. 302. § (1) bekezdésén keresztül alkalmazandó 286. § (1) bekezdése alapján hivatalbóli bizonyítási kötelezettsége is van, mint egyébként a szülői felügyelettel összefüggő minden perben.

Csjt. 90. § (1) A szülői felügyelet megszüntetése iránt a másik szülő, visszaállítása iránt pedig bármelyik szülő indíthat pert. Ezen felül mindkét esetben perindításra jogosult a gyermek, a gyámhatóság és az ügyész is.

(2) A szülői felügyelet megszüntetése, valamint visszaállítása iránt teljesen cselekvőképtelen szülő és gyermek helyett a gyámhatóság hozzájárulásával a törvényes képviselő indíthat pert. A cselekvőképességében korlátozott szülő és gyermek a pert törvényes képviselője hozzájárulásával maga indíthatja meg.

(3) A szülői felügyelet megszüntetése, valamint annak visszaállítása iránt indított perben hozott ítélet mindenkivel szemben hatályos.

A Csjt. 90. §-a a **keresetindításra jogosultak** körét mind a megszüntetési, mind a visszaállítási perre meghatározza [Csjt. 90. § (1)].

A megszüntetés és visszaállítás iránt is bármelyik szülő, a gyámhatóság, továbbá a gyermek indíthat pert, a gyermek azonban csak saját személyét érintően.

A teljesen cselekvőképtelen szülő helyett a gyámhatóság hozzájárulásával a törvényes képviselő indíthat pert. A korlátozottan cselekvőképes szülő és gyermek a pert törvényes képviselője hozzájárulásával maga indíthatja meg [Csjt. 90. § (2)].

Miután a szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása a személyállapokra vonatkozó perek közé tartozik, a perre aktorátusa másnak, mint a felsorolt személyeknek, nincsen (BH1992. 28.). Ugyancsak a személyállapokra vonatkozó perek sajátosságából adódik, hogy miután a személyállapot megváltoztatását kizárólag a bíróság ún. "jogalakító" ítélete mondhatja ki, a felek a per tárgyáról egyezséggel nem rendelkezhetnek (BH1990. 304.).

Azt, hogy a pernek ki legyen az **alperesi pozíciójában**, a Pp. 302. § (4) bekezdése állapítja meg:

- a megszüntetési keresetet az ellen a szülő ellen kell megindítani, akinek a szülői felügyeletét megszüntetni kívánják;
- a visszaállítási keresetet az ellen, akinek a keresete folytán a bíróság a szülői felügyeletet megszüntette (ha már nem él, ügygondnok ellen);
- ha a visszaállítás iránt nem az indít pert, akinek felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, ezt a szülőt a perben a felperes mellett beavatkozó jogállása illeti meg külön bejelentés nélkül is.

A szülői felügyeletre vonatkozó különleges eljárási szabályokat a Pp. XVII. fejezete tartalmazza. Eszerint - a felsorolt kivételekkel és a részletezett eltérésekkel - a házassági perek szabályait kell megfelelően alkalmazni. **Az eltérések** közül a még nem említettek a következők:

- a kapcsolt pertárgyak: ugyanazon szülő ellen más gyermeke feletti szülői felügyelet megszüntetése, gyermekelhelyezés és -tartás, a szülő gondnokság alá helyezése.
- más esettel való összekapcsolás kifejezetten tiltott;
- a tárgyalás kitűzésével a perben félként részt nem vevő szülőt a keresetlevél példányának a megküldésével és beavatkozási jogára figyelmeztetéssel értesíteni kell;
- soron kívüli eljárási kötelezettség;
- ideiglenes intézkedés hivatalbóli lehetősége (a gyermek súlyos veszélyeztetése miatt sürgős megszüntetés szükséges);
- a megszüntető határozat hatályon kívül helyezésére kizárólag az a bíróság illetékes, amely a megtámadott határozatot hozta.

Mint stá tusperben hozott ítélet, a szülői felügyelet megszüntetésére és visszaállítására irányuló ítélet mindenkivel szemben hatályos [Csjt. 90. § (3)]. I. A "nevelőapa" (az anya új férje) a szülői felügyelet megszüntetésére irányuló per megindítására nem jogosult [Csjt. 88. § (1) bek., 90. § (1) bek.].(BH1992. 28.)